

M. ŞEHMUS GÜZEL

GREV HAKKI TARTIŐILİYOR, TANINIYOR.

ekitap.ayorum.com

M. ŞEHMUS GÜZEL

**GREV HAKKI
TARTIŞILYOR,
TANINIYOR**

ekitap biçiminde ilk sunumu: Mayıs 2023

Yapıt: M. Şehmus GÜZEL

Teknik yönetmen ve kapak: Ferruh DİNÇKAL

Dizgi : MŞG

İSBN : Belki gelecek. Belki gelmeyecek. Zamana, duruma, gelişmelere bağlı.

Bu yapıtın yayın hakları yazarına aittir.

Kitaptan edinmek için iletişim : Gerekirse. Şimdilik
ekitap.ayorum.com deyin, tıklayın, hediyeimizdir.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	6
SİYASİ VE MEDYATİK.....	8
NADİR NADİ V E GREV HAKKI	13
İSTANBUL'DA BİR MÜNAZARA	17
SÖZ PEYAMI SAFA'DA	19
SENDİKACILAR DA.....	20
ÇALIŞMA BAKANI SİRER.....	22
CELAL BAYAR KONUŞUYOR, SİRER TARTIŞIYOR	24
TARTIŞMA MECLİS'TE	32
DP'Lİ SENDİKACILAR, CHP'Lİ SENDİKACILAR.....	35
“GREV DAVASI CİDDİ BİR SAFHAYA GİRDİ”	38
FİYASKO	42
“GREV MESELESİ CHP'Yİ MÜŞKÜL DURUMA SOKTU”	47
“İSVİÇRE MEKTUPLARI: ZÜRİCH'TE GREV”	50
BASKI VAR: SENDİKA KAPATILYOR, TARTIŞMALAR SÜRÜYOR....	52
DEĞERLENDİRMEK İÇİN	55
1963: GREV HAKKI NİHAYET TANINIYOR.....	64
ÇALIŞMA BAKANI BÜLENT ECEVİT	66
İŞÇİLER HAKLARINA SAHİP ÇIKMALI	74
SENDİKA BÜROKRASİSİ	75
İŞ BAŞINDA ECEVİT	77

NOTLAR.....	80
KAYNAKÇA	82
KİTAPLAR:	82
KURUM YAPITLARI.....	93
YAZILAR/MAKALELER	94
DİĞER KAYNAKLAR	113

GİRİŞ

1936 tarihli İş Kanunu'nun grevi yasakladığını, 1947 tarihli Sendikalar Yasası'nın (SY) "greve teşvik ve greve teşebbüs" gibi yeni bir suç getirip grev yasağını sürdürdüğünü, Sendikalar yasa tasarısının Hükümetçe görüşülmesi sırasında Çalışma Bakanı Sadi Irmak ile Başbakan Recep Peker arasında "greve teşvik ve greve teşebbüs suçu" nedeniyle tartışma çıktığı biliniyor.

SY'nin TBMM'de görüşülmesi sırasında yapılan tartışmalarda kurulalı iki yıl kadar olan Demokrat Parti (DP) sınırları yasayla belirtilmek koşuluyla grev hakkının tanınmasından yana olduğunu belirtti. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ise "devletçilik" anlayışı sonucu grevi yadsıdığını, grev hakkının tanınmasından yana olmadığını.

1947-1950 döneminde ve sonrasında grev hakkının tanınıp tanınmaması tartışması yeni boyutlar kazanarak sürdü. 14 Mayıs 1950 seçimleri yaklaşırken daha yoğun bir biçimde.

DP grev hakkını savunmasında, sınırları yasayla çizilmiş bir biçimde tanınması yönünde çabalamasında, çabalıyor gibi görünmesinde samimi değildi, yaklaşan genel seçimlerde oy kaygusu ağır basmaktaydı. Birazdan göreceğiz.

Nitekim grevi sürekli savunmasına karşın, bu konuda bir kanun teklifi hazırlamamış, grev hakkını programına ancak 1949'da kerhen almış ve büyük bir zaferle kazandığı 14 Mayıs 1950 seçimleri sonrasında iktidara geçince bir "Grev ve Lokavt Yasa Tasarısı Taslağı" hazırlamış (1) ama son derece mahir bir biçimde bu tasarımı 1951'in sonunda unutturmuştur.

Daha ilginç, 1953'e varıldığında DP ile CHP'nin rolleri tam anlamıyla değişmiştir: 1953'te DP'nin Çalışma Bakanı "Grev hakkının bütün kapıları açacak bir anahtar olduğuna kani değiliz" derken (2), aynı yıl CHP, programına "grev ve lokavt haklarını" almıştır. (3)

Bu arada, Temmuz 1957'de Hürriyet Partisi'nin Grev ve Lokavt Kanun teklifi de söz konusu olmuştur. (4)

CHP'nin grev konusundaki yeni tavır alışı 1960'ların başına kadar giderek daha ciddi boyutlar kazanmıştır:

İsmet İnönü, 18 Kasım 1958'de yaptığı basın toplantısında "grev hakkı (...) gibi medeni dünyaca kabul edilmiş insan hakları Türk vatandaşlarına sağlanmalıdır." demiştir. (5)

CHP "grevsiz sendika kötürümdür" savını ileri sürmüştü (6), ve nihayet 1959'da hazırladığı "İşçi ve İşveren Mesleki Teşekkülleri Kanun Projesi"nde, "Kanun hükümlerine göre grev ve lokavt ilân ve idare etmek ve benzeri yetkileri kullanmak" bir faaliyet olarak tanınmıştır. (7)

Grev hakkı 27 Mayıs 1960 askeri darbesi sonrasında Çalışma Bakanlığı'na atanan Prof. Dr. Cahit Talas'ın öncülüğünde başlatılan çalışmalarla hazırlanan ve 1961'de yerine geçen yeni Çalışma Bakanı Bülent Ecevit'in özel gayretiyle 24 Temmuz 1963'te nihayet yasayla düzenlenmiştir.

1940'lar ve 1950'lerdeki grev tartışmalarını dönemin gazetelerini tarayarak seçtiğim makaleler ve haberlerle aktardıktan sonra; 1963'teki özel yasaya ve kabulüne ilişkin gelişmeleri Bülent Ecevit'le 10 Mayıs 1989'da, Paris'e geldiğinde gerçekleştirdiğim söyleşiden bir parçayla sunuyorum.

M. ŞEHMUS GÜZEL, PARİS, 27 NİSAN 2023.

SİYASİ VE MEDYATİK

1940'ların ikinci yarısında DP ve CHP grev hakkı konusunda neredeyse aralıksız her gün süren ve zamanla yeni boyutlar kazanan bir tartışmayla kamuoyu önünde takındıkları tavırları sergilediler.

Siyasi sahnedeki gelişmeler basın ve yayın organlarına da yansdı.

Bu tartışmalarla grev hakkının tanınıp tanınmaması 1940'ların ikinci yarısından 1960'ların başına kadar sürekli olarak gündemin önemli maddelerinden birini oluşturdu. Grevin ne olduğu ne olmadığı ilgili çevrelerce anlatıldı. Meraklılarına epey malzeme sunuldu.

1947'de ve o günlerde sonraki yıllardaki gelişmeleri tahmin etmek, elbette oldukça güçtü. Olanaksızdı. Dolayısıyla, DP'nin TBMM'de grev hakkından söz etmesi işçiler tarafından sempatiyle karşılanmıştır. DP'ye işçilerin gösterdiği ilgi ve yakınlığa yeni bir boyut eklenmiştir.

Ancak DP'nin işçi ve grev taraftarı olması ve bunu yüksek sesle ilanı kimi gazetede tepkilere yol açmıştır:

DP'ye tepki gösterenlerden biri Cumhuriyet gazetesi başyazarı Nadir Nadi'dir.

Nadi SY'nin kabulünden hemen sonra kaleme aldığı ve 22 Şubat 1947'de yayınlanan "İşçi sendikaları ve grev hakkı" başlıklı başyazısında, "sendikaları ister istemez siyasi bir hüviyete bürüyen başlıca unsur da bu grev hakkıdır." dedikten sonra Rusya'daki 1905 grevlerinden söz edip şu sonuca ulaşıyor:

“Memleketimizdeki komünist propagandasına karşı fazla hassas davranan Demokrat arkadaşların o propagandaya en verimli bir şekilde çalışma imkanını verecek bir düşünceyi müdafaa etmelerini izah etmek doğrusu güçtür. Devletçi olduğumuzu resmen ilan ettiğimize ve işverenle işçi arasındaki münasebetlerde devletin hakemliğini tanıdığımızı göre, meselenin çözülme yolunu herhalde grevlerden beklememeliyiz”.

Nadir Nadi bu konuya 7 Mart 1947’de yayınlanan “Ezberlenmiş klişelerle fikir yapmak” isimli başyazısında yeniden dönüyor ve şunları dile getiriyor:

“ Son yazdığı bir makalede bağımsız muhaliflerimizden Bay Bayur [Hikmet Bayur. MŞG], işçilere grev hakkının tanınması lüzumunu savunuyor. Mademki ileri bir hürriyet rejimine doğru yürümekteyiz, o halde bu rejimin vasfı olan bütün prensipleri benimsemekten çekinmemeliyiz, aksi takdirde, elimize geçen hürriyet, çeşidi özüne bağlı [nev’i şahsına münhasır’ın ille türkçeleştirilmek istenmesi sonucu ortaya çıkan deyiş. MŞG] acayib bir nesne olur ki buna da başka bir ad takmak gerekir, demeye getiriyor Sayın Bayur...

Ne yazık ki Sayın Bayur’un yaptığı gibi ‘işçilere grev hakkı tanıyalım, demokrasilerde âdet böyledir’ diyenlerimiz de işi kolay tarafından alıyor, meselelerimiz üzerinde kafa yormayarak 18. yüzyıldan kalma beylik nazariyelere yapıyorlar. Bugün dünya bir harb tehlikesiyle burun burunadır. Eğer ortalık karışacak olursa kabağın bizim başımızda patlaması ihtimali pek kuvvetlidir. Bu şartlar altında halkın menfaatini korumak, yani milli kalkınmamızı sağlamak işçilere grev hakkı tanımakla mı mümkün olacaktır? Yarın, meselâ Zonguldak kömür ocaklarında istihsal birdenbire duruverirse halkın yiyeceği nasıl taşınacak, fakir fıkaranın hali ne olacak ve Sayın Bayur makalelerini bize nasıl okutacak ve -

hepsinden mühimmi- milli savunma gücümüz aynı hizada nasıl tutulacaktır?

Alinteri ile hayatını kazanan vatandaşlarımızın menfaatini ön planda tutmak şüphesiz lâzımdır. Fakat hu hususta aklımıza yalnız grev hakkı geliyorsa, bu fikri savunmak için, hiç değilse komşumuz Rusya'nın [O sıradaki ismi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) veya Sovyetler Birliği'dir. MŞG] kendi işçilerine aynı hakkı tanımağını beklemek doğru olmaz mı?... Bu şartlar altında bizim grev hakkını kabul etmemiz, barut kokuları arasında balo hazırlığı yapmaya kalkışmamızdan farksız olacaktır.

Zaten teknik ve endüstri alanındaki gelişmeler grev müessesesini zamanla tamamıyla antisosyal bir hale getirmiştir... Bir defa grevden en fazla zarar görenler, asıl grevi yapan işçilerle diğer işçiler ve fakir halk tabakalarıdır. (Demek ki işverenler değil. MŞG)... Sonra unutulmamalı ki grev hakkının kaynağı, işçi ile patron arasındaki ihtilâflarda devleti aciz içinde bırakan liberal ekonomi sistemidir.

Biz 25 yıldan beri devletçi geçindiğimize göre bu köhne müesseseye kat'iyen bel bağlamamak durumundayız. Hele Bay Bayur gibi altı okka [CHP'nin altı oku. MŞG] sımsıkı sarılmış bir Atatürkçü'ye bu düşünceleri doğrusu hiç yakıştıramıyoruz. Devlet, iş ve kapital arasında dürüst ve âdil bir hakem rolü oynamaya razı olur ve Meclis'de işçi hukukunu koruyan mevzuatımız üzerinde daima ileriye doğru işlemeyi kendine vazife edinirse, bu davayı millî bünyemize daha uygun bir şekilde çözme imkânları kendiliğinden belirecektir, inancındayız."

Ahmet Halil, 13 temmuz 1948 tarihli Cumhuriyet'te yayınladığı "Milletlerarası Çalışma Konferansı münasebetiyle İsviçre'deki sendikalar, gösterdikleri gelişmeler ve bizim sendikalarımız"

başlıklı makalesinde, grevi siyasî ve gayri siyasî diye ikiye ayırıp, bu ikincinin yasayla düzenlenmesini önermiştir.

Ahmet Halil, İsviçre’de II. Dünya Savaşı sonrasında sendikacılığın gelişmesinden söz ederken, “Hakiki sendikalizmde siyasi maksadla grev yapmak en büyük manasızlıktır. Yoksa sosyal adalet namına meslekî denebilecek grev yapmak, tabiat kanunlarına da uygun bir harekettir. Fakat grev, hangi noktada siyasi bir renk alır, grevin siyasisini, gayrisiyasisini, nasıl tefrik etmeli? İşte şimalde (kuzeyde) İsveç ve İngiliz, aşağıda İsviçre işçisinin yapabildiği bu tefrik ameliyesini idrak çok mühim bir nokta teşkil etmektedir.”

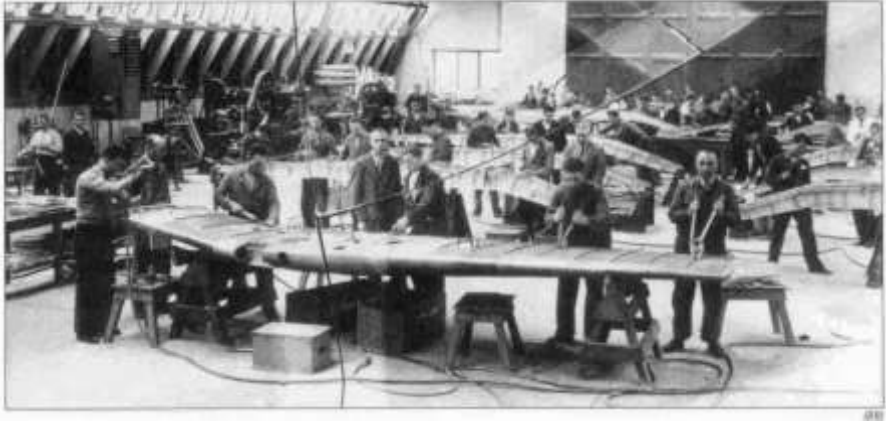
Yazar daha sonra, Türkiye’de İstanbul İşçi Sendikaları Birliği’nin (İİSB) son beyannamesine değinip “beyannamede zaten az olan azalarının büsbütün kaybedilmesi tehlikesinden bahsolunuyordu” diyor. Daha sonra makalesini şöyle sürdürüyor:

“Bunun sebepleri üzerinde durmaksızın sadece vakıasını tesbit etmek ve tedavisine çalışmak kâfidir. İçtimai adaletin gerçekleşmesini temin edecek silahlardan biri olan gayrisiyasi grev fikrinin işçi muhitlerimizde yerleşmesi için İş Kanunu’nun grev tarifini aydın bir şekle sokmalıyız. Dünyanın her tarafında tatbik edilegemekte olan ücretli tatil işini bir an evvel halletmek lazımdır. İcabında bir günde kanun icad ederek hemen çıkaran TBMM’nin ücretli tatil esasını tatbiki istihdaf eden küçük kanun projesini hâlâ kanunlaştırmaması ne kadar teessürle karşılanırsa azdır. İstanbul İşçi Sendikaları Sendikası’nın kanunların müsadese nisbetinde harekete geçmesi, belki kanun koyucu heyeti de harekete getirecektir.”

Eyüp DP Merkez Ocağının kuruluşunun ikinci yıldönümü münasebetiyle 16 Ağustos 1948’de yapılan “büyük toplantı”da, 17 Ağustos 1948 tarihli Cumhuriyet’in haberine göre, “ekserisi işçi”

olan Eyüplü Demokratlar dertlerini anlatmışlar, sendikaların iktidarın emri altında olduğunu ve bu yüzden iş yapmak imkânından mahrum bulduklarını belirtmişler, bu işin ancak DP iktidara geldikten sonra halledilebileceğini eklemişlerdir.”

Aynı toplantıda bulunan Fuad Köprülü, “işçiye grev hakkı verilmesi lazım geldiğini, grev hakkı tanınmadan kurulan sendikaların hiç bir kıymeti olamayacağını kaydederek” şunları söylemiştir: “Grev hakkı tanınırsa, diğer memleketlerde olduğu gibi milli menfaatleri baltalayıcı hareketler bizde olmayacaktır. Çünkü Türk köylüsü ve işçisi milliyetçidir, akliselim sahibidir. Vatan tehlikeye düştüğü zaman kanını ön safta akıtacak derecede yurdseverdir.”

NADİR NADİ V E GREV HAKKI

18 Ağustos 1948’de Nadir Nadi yeniden sahneye çıkıyor, Cumhuriyet’te “Grev hakkı” isimli başyazısını yayınlıyor:

“Hürriyet rejiminin temel şartlarından biri olan grev hakkını reddetmek, sonra da bizde hürriyet var demek gerçekten pek güçtür. Kızgın Afrika çöllerine lapa lapa kar yağdığını, yahud gece yarısı Akdeniz’de güneş doğduğunu ileri sürdüğümüz zaman, nasıl olmaz bir şeyden bahsediyorsak, grev hakkını tanımadığımız halde demokrasi hayatı yaşadığımızı söylerkende aynı tezadın içindeyizdir...

Ancak, hürriyetin kolay yutulur bir lokma olmadığı malumdur. İyi ve kötü çeşitli taraflarıyla beraber bu rejimin bazı rizikoları da vardır. Kapitalle iş arasındaki uyumsuzlıklardan doğan ve grev halinde umumi hizmetlerin durmasıyla neticelenen mahzurlar, hürriyet rejimine aid rizikoların en başta gelenlerindedir...

Demek oluyor ki, gerçek bir demokrasi idaresine ulaşmak istiyorsak, nimetleriyle beraber, hürriyetin külfetlerini de kabul edeceğiz. O arada sendikalara grev hakkını tanımak da gerekiyor...

Devletimize aid yüksek menfaatlerin sarsılmasına engel olmak bahsine gelince, iş büroları, karma komisyonlar, iş mahkemeleri, hükümet hakemliği gibi çeşitli tedbirlere başvurmak ve grev müessesesini bazı hukuki kayıtlara bağlamak suretiyle umumi hizmetlerin aksamamasını bir dereceye kadar temin edebiliriz. Son zamanlarda bazı Avrupa memleketlerinde yapıldığı gibi, başımız sıkıştıkça, ordunun teknik elemanlarına başvurmak da mümkündür.

Tabii bunlar, çok ileriye aid düşünceler. Bugünlük muhakkak olan bir şey varsa sendika hürriyetlerini kabul etmeksizin hürriyetten bahsetmenin epeyce tuhaf kaçığıdır.”

Nadir Nadi'nin bir yılda katettiği yol, 180 derecelik dönüşü göz kamaştırıcıdır, çarpıcıdır. Bu gelişimde, Nadi'nin DP ile ilişkilerinin artması herhalde etkili olmuştur.

Bir süre sonra, Nadir Nadi, grev hakkını bu kez Çalışma eski Bakanı Sadi Irmak'a karşı savunmuştur. 29 Ağustos 1948 tarihli “Gene o mesele” başlıklı başyazısından izleyelim:

“Eski Çalışma Bakanı Sadi Irmak, grev nizamını beğenmiyor. Ulus'ta okuduğumuz bir başyazısında, sendikalara bu hak tanınmakla işçiye aid hayati menfaatleri koruma davasının çözülemeyeceğini yazıyor. Sayın Sadi Irmak'a göre, işçi-patron anlaşmazlıklarında güvenilebileceğimiz en kuvvetli unsur, devletin hakemliğidir...Tarafsız bir otorite olarak devlet, işçi sınıfının menfaatlerini korumakla mükelleftir. Bu zaruret, günden güne daha kesin bir şekilde anlaşılmaktadır. Kim bilir, belki de bir gün grev müessesesi devrini tamamiyle yaşamış olacaktır.

Sayın Irmak'la aynı fikirde olmadığımı söylemeden önce, sosyal ve ekonomik davalarımızın çözülebilmesi hususunda mutlaka grev hakkına bel bağlamamız lüzumuna inanmadığımı ve hiç bir zamanda inanmayacağımı şuracığa kaydetmeliyim...”

Nadi'ye göre, grev ilk çıkış yıllarından bu güne farklı bir nitelik kazanmıştır. Bunu şöyle açıklıyor:

“Grev müessesesi, hukuki bir mahiyet kazandığı devirlerde teknik ve endüstri sahasındaki vaziyet şimdikinden farklı idi. İşçinin toplu olarak işini bırakması, memleket ölçüsünde zararlara yol açmıyordu. Halbuki o zamandan beri büyük teknik gelişmeler olmuştur. Meselâ, elektrik santralleri, demiryolları veya limanlarla

ilgili sendikaların greve başvurması ile bütün bir milletin hayatı felce uğramışçasına durabilir. Beş on bin kişi menfaatini korusun diye milyonlarca insanın ıstıraba sürüklenmesine göz yummak olur mu?”

Dâva, Nadi'ye göre, “demokrasi rejimine aid bünyevi bir zaaf”tır ve “zamanla bir çaresi” bulunacaktır.

Nitekim, Fransa örneğini vererek, “Cemiyeti büyük ölçüde zarara sokan grevlere karşı Fransa’da esaslı tedbirler aranıyor. Bunlardan bir tanesi ‘milli emniyet’ zaruretlerini ileri sürerek ordu elemanlarından istifade etmek düşüncesidir” diyor ve bu konuda Hidroelektrik Santralı grevinde ordunun teknik birliklerinin bir kısmının çalıştırılmasını, Paris’teki ulaşım araçları grevinde ordu kamyonlarının kullanılmasını örnek veriyor. Böylece, Nadi'ye göre “Devlet idaresinde bu gibi tedbirler hukuki bir mahiyet kazandıkça ve daha müessir tedbirler de buldukça grev hakından [grev hakkının uygulanmasından. MŞG] doğan mahzurları nisbeten azaltmak mümkün olacaktır.”

Nadi şöyle sürdürüyor:

“Grev konusu üzerinde beni durmaya zorlayan asıl sebep, hem hürriyet rejimi ile idare edilmek isteyen hem de işçiye kendi menfaatini toplu olarak vermeyen bir zihniyetteki aykırılığı göstermek ihtiyacıdır. Grev hakkı, şu veya bu şekilde kayıtlar altına alınır veya alınmalıdır, bu başka bir bahis. Göze görünen hakikat, demokratik memleketlerin hepsinde prensip grev hakkına saygı gösterildiği, ona anayasada yer verildiğidir. Sayın İrmak, devlet hakemliğini ileri sürüyor: fakat unutup ki, bizde en büyük, en zengin, en heybetli patron, devletin tâ kendisidir. Türk işçisinin ezici çoğunluğu, doğrudan doğruya devletten iş almaktadır. Ücretleri tek başına tayin eden, maliyeti kendi hesaplayan, kâr haddini gene kendi eliyle çizen bir patron, aynı zamanda hakem

salâhiyetlerini de nefsinde toplarsa, işçinin himaye edilmesine ve bir hürriyet rejimi içinde yaşadığını söylemesine hukukan imkân var mıdır?

-Hürriyetin bu kadarı da zararlı. Varsın grev hakkı eksik olsun!

Gibilerden bir cevap veren belki çıkacaktır. İşte ben zaten bunu merak ediyorum ya. Söyleyin Allah aşkına, kaç dirhem demokrasi, kaç gram hürriyetle idare edeceğiz? Bunları hangi dağıtım bürosu, ne karşılığı olarak bize verecek?”

Daha sonra, Sadi Irmak, ki artık İstanbul CHP Parti Müfettişidir, grev konusunda biraz değişik bir görüşe ulaşmıştır: 12 Ocak 1949 tarihli Ulus'taki “Bir kongre dolayısıyla sendikaların yolu” başlıklı yazısında, Sadi Irmak, “Yalnız grevin bir hak olarak tanınması, devletin işçilere karşı göstermesi icabeden alâkayı lüzumsuz kılamaz” derken grevin tanınmasını istiyor gibidir.

İSTANBUL'DA BİR MÜNAZARA

18 Ocak 1949'da, Eminönü Halkevinde yapılan, "Grev hakkı tanınmalıdır ya da tanınmamalıdır" konulu münazarada, "Grev hakkı tanınmalıdır" tezini, Millî Türk Talebe Birliği (MTTB) İktisat Fakültesi Öğrenci Derneği takımına karşı savunan MTTB Hukuk Fakültesi Öğrenci Derneği takımı kazanmıştır. Gelişmeleri 19 Ocak 1949 tarihli Vatan birinci sayfadan vermiştir, bizde oradan izleyelim:

"Uygun tezi savunan Hukuk Derneği ekibinden Orhan Birgit evvelâ grevi meneden kanunun Anayasaya aykırı olduğunu, grevin umumi beşer hakkı olarak kabul edildiğini, ABD ve İngiltere'de grevi kaldırmayı hatırlarına bile getirmediklerini, Suat Barlar, grev yapma hakkının cemiyet menfaatlerinin bir ifadesi olduğunu, bu hakkın iktisadi liberalizmle alâkadar bulunduğunu, bu hak tanınmadığı takdirde sendikanın mânasının kalmayacağını, grevin işçi haklarının bir teminatı olduğunu söylemiştir. Yine bu ekipten Tarık Gürcan, gayrimeşru şeylerin, hukukun mevzuu olamayacağını, eğer bir grev hakkı varsa bunun hukuk nizamı tarafından tanınmasının icap ettiğini, grev ve sendikanın birbirinin neticesi bulunduğunu bizdeki sendikaların milli olduklarını, grev hakkının tanınmasının milli menfaatlerin sarsılmasına yol açmayacağını, bir satıcının malını satmaktan imtina ettiği gibi bir işçinin de emeğini satmaktan çekinebileceğini söylemiştir.

'Grev hakkı tanınmamalıdır' aykırı tezini savunan İktisat Fakültesi ekibinden Kâmuran Evliyaoğlu, grev hakkının tanınmasıyla milletlerin kendi iktisadiyatlarını baltalayacaklarını, grevin küçük çapta isyan ve millete indirilmiş bir darbe olduğunu, Türk işçisinin Moskova kızıklarının arkasına takılamayacağını söylemiş ve son yılların bazı grev misallerini vermiştir.

Aynı ekipten Nejat Tahsin Alper grevin hükümeti zarara uğratacağını, grevin politikadan masun kalamıyacağını, kızıl mikropların yıkamadıkları cephelerin grevle içeriden yıkılacağını, Ertem Eğilmez grevde totaliterizm [aynen] olduğunu ve işçiyi idealinden uzaklaştıracağını söylemiştir.

Neticede, Ahmet Emin Yalman, Nadir Nadi, Ferit Hakkı Saymen, Cahit Nuri Tuncak, Zühtü [Tetey, Zühtü Tetey yani İİSB Başkanı olabilir], Rebi Barkın [malum], Aziz Tahsin Balkanlı, Feridun Erkin, Süreyya Birol ve İsmet Alkân'dan mürekkep jüri, iki ekibin de güzel hazırlanmış olduğunu bildirmiş ve beşe karşı altı reyyle 'grev hakkı tanınmalıdır' uygun tezini müdafaa eden Hukuk Fakültesi ekibini kazandırmıştır." (8)

Münazara jürisinde sendikacılar olduğu gibi, dinleyiciler arasında da sendikacıların ve işçilerin buldukları tahmin edilebilir. İleride göreceğimiz gibi, sendikacılar grev hakkını savunurken bu münazaranın sonucunu dayanak olarak almışlardır.

SÖZ PEYAMI SAFA'DA

Peyami Safa, 22 Ocak 1949 tarihli Ulus'ta yayınlanan "Grev hakkı" başlıklı yazısında, greve karşı çıkmaktadır. Birçok yanılışla dolu makalesinde "Cingöz Recai"lik yapıyor ve şunları yazıyor:

"Grev silahı istihsali de vurur. İstihsale zarar vermeyen grev yoktur ve istihsal iktisadi hayatın anasıdır...

Kömür işçisinin grevi, yalnız işçiye fayda, ocak sahiplerine ziyan verseydi, kavga bir sendika mücadelesinin tarafları ilgilendiren neticeleri içinde kalırdı. Fakat kömür istihsalinin azalmasıyla neticelenen hadise yalnız ocak sahiplerinin değil, bütün bir memleketin, hattâ dünyanın menfaatlerine aykırı bir hareket mahiyetini almakta ve ferdi hakların çerçevesini çok aşmaktadır.

Grev bütün bir cemiyetle beraber işçinin de menfaati aleyhinedir. Zaruri ihtiyaç maddelerinde kaybolan iş saatleri yüzünden istihsalin azalması fiyatların yükselmesi işçinin yeni zam talepleriyle ve yeni grevlerle, grevler tekrar istihsalin azalması ve fiyatların yükselmesiyle ilâh... neticelenir ve mahut fasit daireyi vücade getirir. [Gel de inan bakalım! MŞG]

Sermaye ile çalışma arasındaki münasebeti düzenleyememiş bir dünyada grev, kapitalizmin bir kalb krizinden başka birşey değildir ve komünistlerin elinde mükemmel bir baltalama vasıtası haline gelmiştir."

Pes!

SENDİKACILAR DA

İstanbul Mensucat İşçileri Sendikası'nın 23 Ocak 1949'da yapılan genel kurulunda Deri İşçileri Sendikası Başkanı Abdul Sipahi, "Sendikaların tek dayanağının grev olduğunu, son yapılan münazaralarda da bu hakikatin ilim dili ile ifadesini bulduğunu belirtmiş"tir.

İstanbul Mensucat İşçileri Sendikası üyesi Saban Yıldız da, Sendikalar Kanunu'nun bir gösterişten ibaret olduğunu ve dünyanın hiçbir tarafında sây [emek] ile sermayenin bağdaşamadığını, say'î ancak kanunların himaye ettiğini, bizde de bunun mevcut olmadığını, bunun grev ile garanti edilebileceğini söylemiştir." (9)

15 Mayıs 1949 tarihli Vatan'ın bir haberine göre, Millet Parti'li Sadık Aldoğan, "İşçileri greve tahrik ediyor! Aldoğan, Türk işçilerini grev yapmaya davet etmiş ve Yunanistan'daki grevlerden bahsederek 'İşte Yunan işçileri grev yaptılar ve hükümeti devirdiler. Dâvamız hürriyet davasıdır. Fakat, bu hürriyeti bize avuç verecek değildir, biz bu hürriyeti pazumuzun kuvveti ile alacağız' demiştir."

Feridun Osman Mentешеođlu, Celal Bayar'ın grevi bir kez daha gündeme getirmesi üzerine, 15 Haziran 1949 tarihli Ulus'taki "Grev hakkı ve hür nizam" başlıklı makalesinde şunları yazmıştır:

"Sayın Bayar'ın işçi hakları arasında grevi tekrar ele alması bence çok düşündürücüdür. Kadîm sosyalizmin sermaye ve patrona karşı mukabil tazyik metodu olan grev, modern demokrasilerde meşruluğundan pek çok şeyler kaybetmiştir. Şimali Amerika grev haklarını tahdide, buna mukabil işçi mukadderatını devlet tedbirleriyle tahakkuk ettirmeğe doğru bir yol tutmuştur. Nitekim

meşhur Amele Konfederasyonu Reisi Lewis teşvikçilik suçundan Federal Mahkemede milyonlarca dolar tazminata mahkûm edildi.

Fransa, tahsiseh komünistlerin zoruyla, millet hayatını felce uğratabak büyük grevler karşısında en büyük hak olan kanuna başvurarak demiryol personelinii askere almak, limanlarda asker kullanmak mecburiyetinde kalıyor.

Bunlar grevin millet hesabına asla hayırlı bir usul olmadığını gösteren bariz misallerdir. Avrupa memleketleri ister istemez realist Amerikan sistemini kabulden başka çıkar yol bulamayacaklardır.

Buna mukabil kendi yurtlarında grev hakkını değil, lâfını bile kökünden meneden komünistler bu metodu kazanmak istedikleri Avrupa ülkelerinde teşvikten fayda umuyorlar.

Muhterem Bayar'ın mücerret bir fikir olarak söylediklerine hürmet ederim ve mücerret mülâhazalarla yukarıki örneklerin hiçbir münasebeti yoktur. Fakat zannedirim ki şu manzara, grev denilen içtimai belâya dair hakikati izaha yetiştircektir. Bugünkü demokrasi, bir sınıfın bizzat tehdit ve cebir kullanarak bütün millet ve devlete istediğini yaptırmasında ne hak, ne de hürriyet bulmuyor [buluyor].”

DP'nin 20 Haziran 1949'daki İkinci Büyük Kongresi sonrasında Programı'na grev hakkını alması, grev tartışmasını 14 Mayıs 1950 seçimlerine dek gündemde tutmuş ve bu tartışma zaman zaman doruk noktasına çıkmıştır. Şimdi bu konuda birkaç örnek verelim:

ÇALIŞMA BAKANİ SİRER

11 Temmuz 1949 tarihli Ulus'un aktardığına göre, Çalışma Bakanı, aşırı sağcılığıyla ünlü, Reşad Şemseddin Sirer 10 Temmuz 1949'da İzmir'de şunları söylemiştir:

“Sendikalar kuruluş ve gelişme devresindedirler. Çalışma hayatını düzenlemek yolunda devlet, işçilerin ve işverenlerin sendikalar vücutte getirmelerinin çok faydalı olacağını düşünerek, Sendika Kanunu meydana getirmiş ve sendikalar kurulmuştur. Çok iyi çalışıyorlar. Ben Çalışma Bakanı sıfatıyla elimden geldiği, gücümün yettiği kadar gayelerinin tahakkukuna yardım ediyorum. Müşterek işlerimizde, onlardan da çok yardım görüyorum. Sendikaların gelişmesinden, çalışmalarından umumiyet itibariyle memnunuz...”

İyice teşekkür ettikten sonra, aynı şekildeki sendikaların birlik haline gelmesinin de faydalı olacağı fikrindeyim. Fakat adamakıllı teşekkür etmeden, kuvvetlenmeden, kendilerine düşen vazifeyi ifa eder hale gelmeden birlikler vücutte getirmeye kalkmak sendikaların inkişafının aleyhine olur. Bunun için mevzuu bahis olan şey sendikaların gereği gibi inkişaf etmesi ve kuvvetlenmesidir.”

Bakan bütün bunları o günlerde CHP'nin mutlaka engel olmak için elinden geleni arkasına koymadığı İzmir İşçi Sendikaları Birliği'nin kurulmasını önlemeye yönelik olarak söylüyor gibidir. DP'lilerin etkin oldukları bilinen sendikaların birleşerek daha da güç kazanmasından fena halde kuşku duyuluyor çünkü.

Yeniden Bakan'ın konuşmasına dönelim:

“Grev, iş ihtilâflarında işçinin hak ve menfaatlerini sağlama yolunda işçi için daima müspet ve faydalı bir silâh olmamıştır. Grevin işçilerin lehine olduğunu iddia edenlerin serdettikleri deliller ve gösterdikleri misaller kadar kuvvetli olarak işçi aleyhine olduğunu iddia edenlerin sayıp döktükleri, misaller ve deliller vardır. Onun için, daha çok dünkü Liberal Cemiyetin sınıf mücadelelerinde kullanılan bir silah olan grevin faydası hususunda, garp memleketlerinde de fikir ve reyler teşeddüt halindedir. Türk inkilâbı ve Kemalist rejim, çalışma hayatını düzenlemek konusunda devletin vazifeleri bakımından yeni bir görüş getirmiştir. Devleti, çalışma hayatının nâzımı, emeği ve sermayesi ile çalışan bütün yurttaşların da hak ve menfaatlerinin koruyucusu sayıyoruz. Devletimiz iş ihtilâflarını izale yolunda uzlaştırma ve tahkim mekanizmasını kurmuştur. Aldığımız neticeler çok cesaret verici ve sevindiricidirler. Birçok iş ihtilâflarının da uzlaştırma ve tahkim yolu ile halledilmiş olduğunun çeşitli misallerini vermek mümkündür.”

CELAL BAYAR KONUŞUYOR, SİRER TARTIŞIYOR

26 Eylül 1949'da yapılan Şehremini DP Bucağa Ereğli Ocağı kongresinde konuşan, Celal Bayar, grev hakkının işçinin başlıca hakkı olduğunu belirtmiştir. 27 Eylül 1949 tarihli Vatan'ın yazdığına bakılırsa, Bayar şunları dile getirmiştir:

“Biliyorsunuz ki, büyük kongremizde muhtelif meseleler üzerinde bazı kararlar aldık. Bu arada işçi davası ön planda gelmektedir.

Biz işçiyi kendimizden ayrı bir kuvvet olarak görmüyoruz. Bu itibarla işçi hayatını tetkik ettik, ihtiyaçlarını yakından gördük. Milletvekillerimiz işçi lehine TBMM'de vazifelerini yapmışlardır ve yapmakta devam edeceklerdir.

Umumi seçimlerde eğer büyük Türk milleti itimadını ibzal eder, DP bu itimada mazhar olursa işçilerimizin yüzünü güldürecek ve işçi davasını bizzat halledecektir.”

Gazetenin belirttiğine göre, “Bayar, DP Programı'nda işçiler hakkında olan maddeleri” okumuş ve sözlerine şöyle devam etmiştir:

”Biz sendikaların işçinin malı olmasını ve müdahaleden masum olarak işçiler tarafından idare edilmesini en hayati bir mesele saymaktayız. İşçi hayatını siyasi maksada alet etmek mahzı cinayettir...”

Sendikaların yanibaşında bir kuvvet ihmal edilmiştir. O kuvvet grev hakkıdır. DP şu veya bu mülahazadan tecerrüt ederek grev hakkını tanımakta tereddüt etmemiştir. Partimiz zamanı gelince hem işçi haklarını, hem de memleket menfaatini telif ederek işçinin ihtiyaçlarını ve istiklâlinin emniyetine ait meseleleri hal etmeyi şimdiden derpiş etmektedir.”

Çalışma Bakanı Sirer, Bayar'a yanıtını geçiktirmemiştir. Sirer'in Kayseri'de yaptığı ve daha sonra gittiği yerlerde yinelediği konuşmasını 30 Eylül 1949 tarihli Ulus'tan aynen aktarıyorum:

“Türk işçisi grevin değersiz bir eski silah olduğunu, çok kere elde patlayıp bunu kullananı yaraladığını çok iyi biliyor...”

Sirer, Kayseri Sümerbank Bez Fabrikası sinema salonunda fabrika işçileriyle bir konuşma yapmış, çalışma hayatını ve işçileri ilgilendiren çeşitli konular üzerinde durarak yapılan ve yapılacak işleri anlatmıştır. Çalışma Bakanı, işçi sendikalarının önemini, faydalarını ve bunların işçiye ve memlekete yapacakları hizmetleri izah ettikten sonra bu müesseselerin hayırlı ve başarılı bir inkişaf içerisinde bulduklarını söylemiştir. Son zamanlarda bazı gazetecilerle politikacıların sendikaların ciddi surette kurulmamış oldukları hakkındaki iddialarını takbih etmiş ve 'Sendikalara ciddi surette kurulmamış olmak kusurunu atfedenler için ister istemez zihinlere bu zatların sendikalarla devlet arasındaki münasebetlerin bu kadar iyi olması sebebini bir türlü kavrayamadıkları, bunu çekemedikleri ve istemedikleri için bu tarzda neşriyat yaptıkları ve sözler sarfettikleri şüphesi geliyor' demiştir.

Sirer, sendikalarla daima temas halinde bulunduğunu, sendika üyeleri ile idarecileri arasında asil ve mert ruhlu vatanperver dostlar edinmiş olduğunu ve Çalışma Bakanı sıfatıyla bu dostları ile memleket meselelerinde işbirliği etmekten, beraber çalışmaktan bahtiyarlık duyduğunu kendisinin de haleflerinin de sendikalarla münasebetlerinin daima böyle olacağını, idaremizin halkçı şiarının ve milletimize has salim idrakin bunu böyle icap ettirdiğini söylemiştir.

Sirer, uzun konuşmasının sonlarına doğru son zamanlarda bazı parti liderlerinin grev meselesi hakkındaki beyanlarına da temas ederek şunları söylemiştir:

‘Bugünkü Türk Cemiyetinde devletle işçi vatandaşların münasebetleri üzerinde durur ve bu münasebetleri bozmağa matuf faaliyetleri gözden geçirirken, memleketin yüksek menfaatlerine bağlılıklarından henüz şüphe etmediğim bazı politikacıların yanlış bir hareketlerine de temas etmeden geçemeyeceğim. İsimleri lâzım değil son zamanlarda bu politikacılar işçi zümresinin gönlünü kazanmak için onların üzerinde pek sihirli bir tesir yapacağını umdukları bir parolayı her fırsatta kullanmağa başlamışlardır.

Bu parola grev hakkıdır. Birkaç gün evvel de DP Başkanı Bay Celal Bayar İstanbul’da tekrar bundan bahsetmiştir.

Grevden son zamanlarda böyle sık sık bahsetmeye başlamış olan politikacılar ‘Biz iktidar mevkiinde olsak işçiye grev hakkı veririz. Onlar da bu sayede bütün muratlarına nail olur. Her meselelerini hal eder. Her dâvalarını yürütür’ diyorlar.

Eğer böyle konuşan politikacılar bu söylediklerine kendileri inanıyorlarsa bu takdirde kabul etmek icap eder ki bunlar bu günün politikacısının mutlaka sahip olmağa mecbur olduğu pek esaslı bazı malûmata sahip değillerdir. Meselâ grev müessesesinin, bunun halen yaşadığı memleketlerde, işçiye bir fayda sağlayıp sağlamadığını araştırmaya, öğrenmeye vakit bulamamışlardır. Bu hal, bu politikacıların mensup buldukları veya rehberliğini yaptıkları partiler hesabına hattâ memleket hesabına pek hoş bir şey değildir.

Eğer bahis konusu olan politikacılar grev müessesesinin hiçbir zaman işçiye faydalı olmadığını ve memleketin yüksek menfaatlerine de aykırı bulunduğunu biliyor da buna rağmen işçi hakikatini farkında değildir zannıyla ve muvakkat bir zaman için onu kandırmak düşüncesiyle böyle konuşuyorsa, duysunlar ve bilsinler ki, aldanan kendileridir, ve Türk işçisi hakikati tamamiyle bilmektedir. Bundan dolayıdır ki, İstanbul'un tekstil ve lastik fabrikalarında, İzmir'deki yağ, sigara ve tekstil fabrikalarında, tütün işleme yerlerinde, Sivas'ın cer atölyesinde, çimento fabrikasında, Zonguldak'ın maden kuyularında, fert fert görüştüğüm ve toplu halde kendileriyle konuşmalar yaptığım işçi vatandaşlar, bunların temsilcileri ve işçi sendikalarının yönetim kurullarında vazife almış fikir ve iman arkadaşlarım, her fırsatta bana çalışma hayatının bin bir meselesinden, işçinin huzur ve refah içerisinde yaşama ve çalışmasının şartı gibi mülâhaza ettikleri nice tedbirlerden daima bahsettiler.

İşçi meskenleri, kooperatifleri, umumi hastalık sigortası ve iş mahkemeleri kurulması, İş Kanunu'nun tecrübe ve ihtiyaçlara göre tadili, devamlı işçilere ücretli hafta tatili sağlanması gibi ve daha bunlara benzer nice konular üzerinde dileklerde bulundular. Bunların gerçekleşmesine uğraşmamı istediler. Fakat bu arkadaşlarım bize 'grev hakkı verilsin, bunun temini için yardım et' demediler. Çünkü Türk işçisi grevin değersiz bir eski silâh olduğunu, çok kere elde patlayıp bunu kullananı yaraladığını biliyor.

Bir yaprağın iki yüzü gibi grev hakkının arkasında bir de Lockout [aynen] yani işverenlerin işçiyi kapı dışarı etme hakkının saklandığını ve grev kabul edildiği takdirde bunun hiçbir şey getirmemesine karşılık lockout'un işçi vatandaşlara pek çok şey kaybettireceğini, ıstırap ve sefaletlerini korkunç şekilde

arttıracağını pek iyi biliyorlar. Hatta bazı politikacılara bu hususta güzelce ders verecek kadar iyi biliyorlar.

Onun için Türk işçisi grev istemiyor. Çalışma hayatının nazımlığı vazifesini üzerine almış ve çalışan vatandaşların korunmasını şiar edinmiş olan İnkilâpçı Devletimizden ve Halkçı İdareimizden huzur ve emniyetin şartını teşkil eden tedbirlerin alınmasını istiyorlar.

Eğer bazılarının zannettikleri gibi veya zannetmedikleri halde iddia ettikleri gibi grev işçi hayatının bütün meselelerini hallediveren bir iksir olsaydı, yüz yüzelli sene [den beri] bunun kullanılmaya başla[n]dığı memleketlerde artık bugün işçinin halledilmemiş bir meselesi ve yürümemiş bir davası kalmamak icabederdi. Halbuki durum hiçte böyle değildir.

Daha evvel de birkaç kere söylediğim veçhile, vazifelerinin şümulü bakımından, dünün devleti ile bugünün devleti arasında büyük farklar vardır. İnkilâpçı Türk Devleti ve Halkçı İdareimiz de, modern devletin vazife telakkisine uyararak, çalışan yurttaşların sağlıklarını ve geçimlerini emniyet altına almayı, çalışmadıkları zamanlarda da kendilerinin ve muinsiz [yardımdan yoksun. MŞG] yakınlarının sefaletе düşmelerini önleyici tedbirler ittihaz etmeyi ve tesisler vücuda getirmeyi esaslı işleri arasında saymış ve bu yolda çalışmalara koyulmuştur.

Devletimiz, işçi ve işveren arasındaki münasebetlerde adalet dairesinde nazımlık etmekte, sa'yin [emeğin] de sermayenin de haklarını kanun yolları ile korumaktadır.

Bir vakıa üzerine sayın politikacıların dikkat nazarlarını çekerim. Halkçı İdareimiz işçi ve işverenler arasında iş ihtilâflarını halletmek üzere bir uzlaştırma ve tahkim mekanizması kurmuştur...Hep işçi lehine...

Şimdi bende muhalefet partilerinin liderlerini davet ediyorum. Bana lütfen geri ve ileri bir memleket gösterebilirler ki, orada grev müessesesi ve tabiiyle lockout müessesesi vardır ve işçi ihtilafları bizde olduğu nisbette daima işçinin lehine halledilmiştir. Eğer bunu yapamazlarsa iddialarında pek zayıf vaziyete düşmüş olacaklarına doğrusu hem acır, hem de memnun olurum.

Sayın politikacı liderler, yoksa bu tahkim mekanizmasının pek fazla işçi lehine işlediğini görerek biraz da lockout'tan fazla göreceklere korumak maksadı ile ve lockout usulünü tesis ettirmek için mi grev isteyip duruyorlar? Çünkü grev gelirse arkadan tabii nasıl olsa lockout da gelecek ve işçinin lehine işleyen tahkim mekanizması da ortadan kalkacak. Acaba grev istemenin hakiki sebebi bu mudur?...

İşçi arkadaşlar, iyi bir devlet vatandaşlarını birbirlerine karşı emniyette bulundurmak için kötü silahlarla teçhiz etmez, vatandaşların silâh kullanmalarına lüzum ve hacet kalmayan bir asayiş ve inzibat tesis eder. Tıpkı bu misalde olduğu gibi, inkılapçı bir devlet ve halkçı bir idarede işçiyi köhne ve işçiye faydadan çok zararı dokunan grev silahı ile işvereni de lockout silahı ile teçhiz edip birbirinin karşısına dikerek birbirinden nefret etmeye, birbiriyle didişmeye sevk etmez. Bunların menfaatlerinin çarpışmayacağı, bunların birbiriyle didişmeyeceği sa'yin de sermayenin de adaletle haklarının korunduğu bir nizam tesisine uğraşır.

Biz, işte bu nizam tesisine uğraşıyoruz. Türk Milletinin saadetini ve ebediyetini bu Millet fertlerinin ve zümrelerinin didişmesinde değil, anlaşmasında, uzlaşmasında ve dayanışmasında buluyoruz.'

”

Bakanın konuşması burada bitiyor. Gazetenin yazdığına göre, “İşçi topluluğu, Reşad Şemseddin Sirer’i sürekli alkışlarla tasvip etmiştir.

Sirer, benzer bir konuşmayı, Kasım 1949’da, Adana’da yapmış, “Muhalefet grevi sihirli bir kutu mu zannediyor?” diye sormuş ve Celal Bayar’a hitaben şunları dile getirmiştir (10):

“Sayın lider acaba, grevi eski masallardaki tılsımlı çekmece gibi mi görüyor ?

‘Açıl çekmecem açıl,’ diyorsunuz, isterseniz nefis yemekler, isterseniz mücevherler, isterseniz hazineler her an istediğinizi önünüze getiriyor.

Grev de acaba bu masal çekmecesi gibi bir şey midir de işçinin hangi derdi ve ihtiyacı varsa grev olunca bu dert ve ihtiyaç izale olunacaktır. Onun için başka bir şeye ihtiyacımız yoktur. İlle de grev olsun.

İkide bir grevden bahseden ister böyle düşünsün ister düşünmesin, Türk işçisi böyle düşünmüyor.”

Sirer, bu kez 12 Kasım 1949’da İstanbul’da işçilerle görüşmesinde, grevin modası geçmiş bir kelime olduğunu söylemiştir: 13 Kasım 1949 tarihli Vatan’dan okuyalım:

“Bir delege işçiye grev hakkının tanınması mevzuuna temas etmiş ve Bakandan işçinin muhakkak bir refaha kavuşmasını istiyorsa grev hakkının tanınmasını ve bu hakkın işçiye verilmesini söylemiştir. Bu işçiye cevap veren Bakan demiştir ki, ‘Biz grevi kabul etmeyeceğiz. Çünkü işçimizde böyle bir fikrin doğmasına sebep olan fakru zaruretin önüne geçeceğiz, ona refah ve saadet temin edeceğiz.’ ”

18 Aralık 1949’da İzmir CHP İlçe Kongresinde “DP’nin muhtelif meseleler üzerindeki metodu tenkid edilmiş, bugün işçilere grev hakkının verilmesinden bahseden Bayar’ın iktidara gelse bile bunu veremeyeceğini, grevin milli menfaatlere aykırı olduğu tebarüz ettirilmiştir.” (11)

Ocak 1950’de grev tartışması Çalışma Bakanlığı bütçesi ve İş Kanunu’nun bazı maddelerini değiştiren kanun tasarısının görüşülmesi sırasında TBMM’de sürmüştür.

Çalışma Bakanlığı bütçesi Bütçe Komisyonunda görüşülürken, grev hakkı konusunda sorulan soruya, Çalışma Bakanı Sirer grev hakkının en ileri demokrasilerde bile tahdide doğru gidildiğini, esasen başlıca merkezlerdeki işçi sendikaları ile bu mevzuda yapılan temaslarda bu toplulukların dahi grev lehinde bir temayül göstermediklerini izah etmiştir.” (12)

TARTIŞMA MECLİS’TE

18 Ocak 1950’de bu kez TBMM Genel Kurulu’nda DP milletvekilleri işçiye grev hakkının tanınmasını istemişlerdir:

“DP milletvekili Salamon Adatto ‘partisinin grevi programına aldığını, grev hakkının bu kadar korkulacak bir keyfiyet olmadığını, demokrat memleketlerde tecrübeden geçtiğini, grevi İngiltere’nin 1871’de, Belçika’nın 1876’da, Felemengin 1872’de ve Fransa’nın 1861’de kabul ettiklerini belirtmiş, her yeni teşebbüse girişilirken, bir endişe izhar edilmesini tabii karşıladığını, ancak bu yolda ilk adımın atılmasının gerektiğini’ söylemiştir.

Daha sonra söz alan Muammer Alakant, Türk işçisinin bir kısmının CHP’de yer aldığını gören DP’nin memnun olduğunu, fakat DP’ye giren işçileri, CHP’nin aynı şekilde karşılamadığını, bu gibi demokrat işçilerin işlerinden uzaklaştırıldıklarına misaller vermiştir.

Bunlara cevap veren Çalışma Bakanı Sirer, bir devlet olarak işçi ve işverenler arasında hakem rolü oynadıklarını, böylece greve ihtiyaç hasıl olmayacağını, grevin tabii bir neticesi olan sınıf mücadelesine asla yer verilmeyeceğini, işçilere tanınması istenilen grev hakkının bugünkü tatbikatta âdil bir tahkim mekanizması ile yürütüldüğünü, bu mekanizmadan işçi ve işverenlerin fazlasıyla memnun kaldıklarını anlattı.

Bakan, bu arada, Türk işçisinin daima memleketin hayrına çalışan, iyi ile fenayı tefrik eden dürüst kimseler olduğunu temin etmiştir.

Daha sonra söz alan Fuad Hulusi Demirelli, ‘20. asrın ikinci yarısına girdik. 1950 senesindeyiz. Hâla Bakan, grev hakkını bir irtica vasıtası sayıyor... İşçiler için grev hakkı bir garantidir. Daha ziyade

hukukidir. Demokraside vatandaş istediği yerde çalışmak ve çalışmamakta serbesttir. Cemiyet kurmakta, sendika vücade getirmekte serbesttir. Sendikalara verilecek grev ise bir haktır. Buna nasıl mâni olunabilir. Bugünkü mevzuatta işveren istediği zaman, işyerini daha önce işçiye haber vererek kapatmıyor mu? Lokavta mücade ediliyor da, işçinin hakkı olan grev neden kabul edilmiyor,' demiştir.

Demirelli, 'işçilerin, grev haklarını isteyince, fena bir leke ile damgalanmaktan korktuklarını, işte bunun içindir ki bu haklarını haykıramadıklarını kaydederek işçilere mutlak bir hürriyet olarak grev hakkının verilmesini istemediklerini, tabiatıyla bir takım kayıtlara tâbi tutulması gerektiğini' de söylemiştir.

Çalışma Bakanı Sirer, yeniden söz alıp, 'İngiltere Çalışma Bakanının bir konuşmasında grevleri bolşevik ajanların desteklediğini kaydettiğini, İsviçre Sendikalar Birliği'nin grevi, gayriinsani olarak ilân ettiğini, iş ihtilâflarını hallettikten sonra, greve lüzum kalmadığını! izah etti.

Ve devamla, 'Kendi hesabıma memleket menfaatlerine asla bir faydası olmayan böyle bir meseleyi DP ortaya atınca yüreğim sızladı. DP'yi bir kardeş parti olarak tanımaktayım. DP'yi memleketin bu gibi âlî menfaatlerinde bizden ayrılmayan bir parti olarak görmek isterdim. DP saflarında grev meselesi ortaya atılınca bazı üyeler, şiddetle itiraz ettiler. Tesellim sadece bu oldu.' demiştir.

Muammer Alakant tekrar söz alarak, 'grevin işçilerin tabii bir hakkı olduğunu, bu hak tanındığı takdirde mutlak surette istimal edilecektir [kullanılacaktır] manası çıkarılmaması gerektiğini, Sadi Irmak'ın Bakanlığı sırasında, Meclis'e sunulan Sendikalar Kanununun görüşülmesinde Cemil Said Barlas'ın kürsüden 'İşçiye grev hakkı tanımadıktan sonra, bu kanunun ne mânası var?'

dediğini hatırlatmıştır. Alakant devamla, bugün aynı hükümet içinde yer alan Sirer ve Barlas'ın ayrı ayrı görüş ve kanaat taşıdıklarını belirterek bir hükümet içinde iki ayrı düşünüş olursa, parti içinde bunun tabiatıyla mevcut olabileceğini, işte bunun içindir ki, tasarının komisyona havalesi gerektiğini, belki de grev mevzuunda CHP'ce bir karar alınabileceğini' söylemiştir." (13)

Muammer Alakant DP'ye geçmeden önce CHP milletvekiliydi, ve bunun sonucunda olmalı, 20 Şubat 1947'de Sendikalar Kanunu'nun TBMM'deki görüşmeleri sırasında greve karşı çıkmıştı. DP'ye geçmesinden beriye grev hakkının sıkı bir savunucusu olmuştur. Nadir Nadi'nin 180 derecelik dönüşü gibi Muammer Alkant ta DP'li olmasıyla "fikrini" a'dan z'ye değiştirmiştir.

TBMM'deki bu gelişmeler, grev tartışmasına yaygınlık ve yoğunluk kazandırmıştır. Tartışmaya bu aşamadan sonra CHP'li ve DP'li sendikalar da girmişlerdir.

DP'Lİ SENDİKACILAR, CHP'Lİ SENDİKACILAR

Sendikalar bu amaçla toplantılar düzenlemiş, kararlar almış, TBMM Başkanlığı'na, Çalışma Bakanlığı'na ve diğer makamlara mektup, telgraf ve açıklama yağdırmışlardır. Bu konuda işte birkaç örnek:

“ Zonguldak Maden İşçileri Sendikası (ZMİS) İdare Heyeti, Zonguldak Amele Birliği Bölgeler işçi murahhasları, İş Kanunu gereğince Havzanın 6 bölgesinden seçilmiş olan işçi mümessilleri, 6 Bölgeden seçilmiş olan Sendika İdare Heyeti temsilcileri” örneğin CHP'nin emrindedirler ve bunun doğal sonucu olarak kararlı bir biçimde “greve muhalif”tirler. 26 Ocak 1950 Perşembe günü saat 18'de bu konuda özel bir toplantı düzenleyip hazırladıkları mektubu 30 Ocak 1950'de Cumhuriyet'e iletmışlerdir. 31 Ocak 1950 tarihli Cumhuriyet'te yayınlanan mektupta aynen şunlar yazılıdır:

“Aşağıda imzaları bulunan (ZMİS İdare Heyeti, Zonguldak Amele Birliği Bölgeler işçi murahhasları, İş Kanunu gereğince Havzanın 6 bölgesinden seçilmiş olan işçi mümessilleri, 6 Bölgeden seçilmiş olan Sendika İdare Heyeti temsilcileri) bizler, bugün, 26 Ocak 1950 Perşembe günü saat 18'de yaptığımız toplantıda Havzada temsil ettiğimiz 50 bin işçi namına aşağıdaki kararları almış ve bu kararlarımızı TBMM Başkanlığına, AA'ya [Anadolu Ajansı'na] ve bütün Türkiye'deki matbuata bildirilmesine söz birliğiyle karar vermiş bulunuyoruz.

1) İş hayatını tanzim ve işçinin emniyet ve refahını artırma yolunda alınan güzel tedbirler karşısında duyulan derin memnuluk havasını bozmak, işçi vatandaşları TBMM ve millet efkârı karşısında sevimsiz göstermek ve işçi lehine daha da alınacak tedbirleri önlemek maksadıyla işçi kütlesi arasına bir takım tahrikçilerin sokulabildiği teessürle öğrenilmiştir. Bu nevi tahrikçilerin bilhassa son zamanlarda sendika toplantılarında bazı kimseleri işçi adına konuşuyoruz diye ortaya çıkardıkları ve bunlara ve büyük işçi kütesinin asla tasvib etmediği sözler söyledikleri, teklifler yaptıkları görülmektedir.

Bazı yerlerde kandırabildikleri bazı işçileri mensub oldukları sendikalardan ayırıp onlara ayrı bir sendika kurdurdukları ve bu sendikaları da yaygaralara sevk ettikleri görülüyor.

2) İşçi vatandaşların arasına katılan bazı tahrikçilerin hangi gizli emellerle hangi istikametlerden ilham ve kuvvet aldıkları milletin ve işçi zümresinin meçhulü değildir. Bu türlü hareketler karşısında teessür ve nefretlerimizi açıklamayı milli bir vazife sayarız.

3) Biz grev istemiyoruz. Hiç bir kimse bizim namımıza grev isteyemez.

4) Biz memleketimiz, milletimiz ve ailemiz için şerefle çalışarak kaşanmak istiyoruz.

ZMİS Yönetim Kurulu,

Zonguldak Amele Birliği İşçi Murahhasları, Zonguldak Kömür Havzası İşçi Mümessilleri, ZMİS'in Bölge Temsilcileri”.

31 Ocak 1950 tarihli Cumhuriyet ZMİS'in greve karşı beyanatı yanında Kocaeli Selüloz Sanayii Müessesesi İşçileri Sendikası'nın grev lehindeki açıklamasını da yayınlamıştır.

1 Şubat 1950'de bu kez İstanbul'da bağımsız ve DP yanlısı yedi sendika toplanmış, grev lehinde, CHP'ye karşı karar alıp, bunu imzalayıp, telgraf seklinde TBMM Başkanlığı'na, partilerin TBMM Grup başkanlarına ve Çalışma Bakanı'na göndermişlerdir. (14)

“GREV DAVASI CİDDİ BİR SAFHAYA GİRDİ”

Şubat ayının başından itibaren olaylar peşkeşe gelişmiştir. 3 Şubat 1950 tarihli Cumhuriyet’ten izliyoruz.

“Grev davası ciddi bir safhaya girdi:

Telgrafla Ankara’ya çağrılan sendika temsilcileri bir toplantı yapacaklar.

[İstanbul] İşçi Sendikaları Birliği’nin miting yapmasına mücade edilmedi.

DP mahfillerinde, iktidarın işçiyi siyasete alet etmekte olduğu belirtiliyor.

İşçilerin grev hakkı mevzuunda patlak veren tartışmalar, Türkiye’de seçim mücadelesinin şimdiki halde en hararetli bir mihverini teşkil etmektedir. DP [nin] Programında bu hakkı tanımış olduğu malûmdur. Son zamanlarda sendika çevrelerinde görülen grev temayülleri partizanları harekete geçirmiş, safha safha tertiblerle, grev hakkı günün başlıca mevzuu haline gelmiştir.

Seçim arifesinde alevlenen bu dava, tarafsız çevrelerde geniş işçi kütlesinin oylarını cezbetmeğe matuf siyasi bir manevra olarak vasıflandırılıyor.

Ankara’da çıkan muhalefet gazeteleri bu vesile ile iktidara ağır şekilde hücumlarda bulunmakta ve gizli kapaklı çalışmaları açıklamaktadır.

Grev aleyhinde memleketşümül [bütün ülkeyi kapsayacak] bir karar elde edilmek üzere sendikalar arasında hummalı bir faaliyete geçilmiş olduğu ileri sürülüyordu.

Ankara'da da bu mevzuda hararetli bir faaliyet sarfedilmişti.

Son dakikada verilen bir habere göre, şehrimize telgrafla çağırılarak misafir edilmiş olan muhtelif sendikalar temsilcilerinin de iştiraki ile yarın bir toplantının yapılması temin edilmiştir.

Bu husustaki hazırlıkların bugün Fırıncılar Sendikasında yapıldığı, Çalışma Bakanı'nın da toplantıda bulunarak, hazırlık etrafında görüşmelerde bulunduğu ilâve edilmektedir.

Muhalefet çevreleri bütün gayretlere rağmen işçilerin bu oyuna gelmeyecekleri kanaatindedir. DP mahfillerinde işçilerin bu siyasete alet edilmesi ayrıca teessürle kaydedilmektedir.

İstanbul'da mitinge müsaade edilmedi.

Bazı neşriyatı protesto etmek maksadıyla İstanbul İşçi Sendikaları Birliği tarafından Beyazıt Meydanı'nda yapılması kararlaştırılan ve gazetelerde ilân edilmiş bulunan mitingın yapılması Vilâyetçe menedilmiştir. Bu hususta Vali ve Belediye Başkanı Fahreddin Kerim Gökay bir muhabirimize şunları söylemiştir:

'Herhangi miting daima siyasi bir şekle inkilâb edebilir. Halbuki kanun sendikaları siyasetle uğraşmaktan menettiği için herhangi bir suretle siyasi bir renk alması imkân dahilinde bulunan bu toplantıyı sendikaların menfaati bakımından mahzurlu gördüm ve kendilerine müsaade vermedim.'

DP, İstanbul İdare Kurulu Başkanı Esad Çağa, dün bir arkadaşımızı yazıhanesinde kabul ederek sorulan muhtelif sualleri cevaplandırmıştır.

Esad Çağa, [DP] İl kongresinin 17 Nisanda yapılacağını beyan ederek grev mevzuunda şunları söylemiştir:

‘İstanbul nefsinde 80 bin işçiyi toplayan bir şehrimizdir. İstanbul’u, Türkiye’nin en büyük işçi şehri olarak kabul edersek, hata etmemiş oluruz.

Bu itibarla teşkilâtımızın işçi meseleleri ile yakından ilgilenmesi kadar tabii bir şey olamaz.

Programımızın işçilere taallûk eden kısmı malûmdur.

Biz işçilerimizin serbestçe toplanma hürriyeti ve grev hakkıyla teçhiz edilmesini prensip olarak kabul etmiş bir partiyiz. Grev, bazı kimselerin iddia ettikleri gibi ne kozmopolit liberalizmin bir artığıdır ve ne de komünist tahrikatına zemin teşkil edebilecek bir mahiyeti haizdir. Bugün bütün dünyanın içinde bulunduğu iktisadi devrede işçi, emeğinden başka bir dayanağı olmayan bir kimsedir. Bu vaziyeti bakımından istihsal vasıtalarını elinde bulunduran işveren karşısında işçi, iktisaden zayıf durumdadır.

Bir mukavelede taraflardan biri zayıf, diğeri kuvvetli olduğu takdirde serbest bir irade beyanından bahsedilemez ve bu gibi hallerde daima bir istismar karşısında kalırız.

İşte bu istismara mani olmak ve işçiyi işveren karşısında onunla müsavi bir duruma koymak için işçilerin serbest sendikalar kurmak ve iş mukavelelerinin kollektif (toplu) olarak münhasıran sendikalarca yapılmasını sağlamak ve nihayet bu sendikalara grev ilan etmek hakkının tanınması zaruridir.

Grev, böylece bir hak mahiyetinde kanunlarımızda yer aldığı takdirde her hakta olduğu gibi, bunun istimalinin [kullanımının] de bazı eşkâl ve şeraite bağlanması icab edecektir. Görülüyor ki biz grev silahını bazılarının zanettiği gibi tecavuzi değil, fakat tedefûî [tedâdüfî, yani savunmaya yönelik] bir silah olarak mütalea etmekteyiz.

Türk işçisinin anlayış ve akli selimini yakinen tanıdığımız için onun grev istemediği yolundaki iddialara inanmıyoruz. Çalışma Bakanlığına ve diğer muhtelif makamata işçinin grev istemediği hakkında çekilen telgrafların bir tertib eseri olduğuna kaniiz.

Son söz olarak şunu belirtmek isterim ki, İş Kanunu'nda mevcut tahkim sistemi bugün işçinin hukukunu korumaktan çok uzaktır. Aynı zamanda en büyük işveren olan devletin hakem rolünde bitaraf [tarafsız] kalabileceğini akli selim kolay kolay kabul edemez.

İşçiye grev hakkı tanındığı takdirde konumuzda [kanunumuzda olmalı. MŞG] 'lokavt' (Lock-out) unda yer alması kadar tabii bir şey olamaz. Esasen bugün de ismen memnu [yasak] olan 'lokavt' başka, şekilde mevcuddur.

FİYASKO

4 Şubat 1950 tarihli Cumhuriyet olayların gelişimini şu biçimde aktarıyor:

“İşçi temsilcileri Ankara’da toplanamadı.

Grev hakkını düşman gösteren tertibler Ankara’da CHP çevrelerinde de tenkidlere yol açtı.

Grev hakkını kayıdsız şartsız düşman gösteren tedbirlerin, bizzat CHP çevrelerinde şiddetli tenkidlere yol açtığı söylenmektedir. Böyle önemli ve nazik bir meselede Kurultayın ne karara varacağı dahi bilinmeden girilen hareket, başarısızlığa uğramakla kalmamış, parti propogandasını da seçimler arifesinde oldukça müşkül bir duruma koymuştur. Bu tertiblerin tek neticesi, grev lehindeki tezahürleri körüklemek olmuştur, denilebilir. Bununla beraber, başarısızlığın bir takım tekzibler, teviller ve açıklamalarla peçelenmesine çalışılacağı, bu görüşü izhar edenlerce muhakkak sayılıyor. Varılan hüküm, ‘yapılan hayrın ürkütülen kurbağaya değmediğidir.’ Muhalefet çevrelerince, iktidarın seçimler arifesinde başvurduğu tertiblerden bir tanesinin fisko (fiyasko mu? MŞG) ile neticelendiği kanaati izhar ediliyor.

Grev hakkı aleyhinde İşçiler adına memleket şümul bir karar almak üzere yapılacağı ileri sürülen toplantı da tahakkuk etmemiştir.

Bu iş için Ankara’ya birçok sendika temsilcilerinin çağrılmış olduğu söyleniyordu. Gelenlerin, Malatya Mensucat, Nazilli Mensucat ve Eskişehir Devlet Demiryolları Sanayii İşçileri Sendikalarının ikişer mümessilinden ibaret olduğu bugün anlaşılmıştır. İşin daha enteresan tarafı, bu 6 kişinin de rivayetler hilâfına, grev aleyhine fikir beyan etmek üzere değil, Ankara Ekmek, Simid ve Unlu

Maddeler Sendikasının davetlisi olarak geldiklerini söylemeleri ve Çalışma Bakanlığı'ndan bu hususta doğrudan doğruya bir davet veya talimat almadıklarını ifade etmeleridir.

Bu temsilciler, kongre yerine, bu akşam 19'da bir basın toplantısı yaparak 'Millet Meclisinin bu devresinde birbiri ardınca çıkan ve her biri Türk işçi alemi için mesud bir inkilab mahiyetinde olan kanunlar hakkında fikir almak üzere Ankara'ya gelmeği zaten istediklerini' söylemişler ve 'bizim refah, saadet ve istikbalimizi garanti için o kadar büyük işler yapılmıştır ki, uzaktan takibe yetişemiyoruz.' demişler ve 'işçilerin grev değil işte emniyet ve huzur istediklerini' de ilâve etmişlerdir.

Buna mukabil, Lokanta, Otel ve Eğlence Yerleri İşçileri Sendikası Başkanı İsmail Aras da bir basın toplantısı tertib ederek, bu olaylar hakkındaki müşahedelerini anlatmıştır.

İşçilerin demokratik haklarının temini hususunda son 5 yılda atılan adımların mühim olmakla beraber işçilerin hayati ihtiyaçlarını karşılamaktan maalesef uzak olduğunu söyleyen İsmail Aras, 'işçi sendikalarının siyasete karışmasına ve karıştırılmasına son derece muhalifiz' diyerek şöyle devam etmiştir:

'Bizler kanun dahilinde işçi haklarını temine çalışırken Çalışma Bakanı Şemsettin Sırer kendiliğinden ortaya bir grev meselesi attı. Ve sanki bütün işçiler kendisine vekâlet vermiş gibi konuşmağa ve partisinin propagandasını yapmağa başladı. CHP'den direktif aldığı aşikâr olarak anlaşılan bu faaliyet, eğer sendikaları bir siyasi parti âleti yapmak maksadını takibetmerniş olsaydı, belki hoş görülebilirdi. Fakat bizler, sendikaları siyaset dışında tutmak için çalışırken bu müdahale hepimizi cidden müteessir etmiştir. Eğer CHP, Şemsettin Sırer'in fikrini ve faaliyetini tasvib etmiyorsa, kendisini derhal istifaya davet etmelidir.

Son hadiseler, bu müşahadelerimizi kuvvetlendirmiştir. Bu hadiseleri kısaca gözden geçirelim:

1- 23 Ocak 1950'de Ankara Halkevinde Sendikalar Birliği için toplanmış olan işçilere, Çalışma Bakanı Şemsettin Siner adına hitâb eden Çalışma Bakanlığı Müsteşarı Fuad Erciyeş grev hakkını isteyen Türk işçilerini muhalif partinin (yani DP'nin. MŞG) oyuncuğu olmakla itham etmiş ve bu milliyetçi arkadaşlara Türk olmamak damgasını vurmak cesaretini çekinmeden kendisinde görmüştür.

Bundan bir kaç gün sonra, Şemsettin Siner garib bir beyanatını mecliste okumuştur.

2- CHP, kendi fikrini işçilerin fikri imiş gibi göstermek ve sendikaları CHP'nin elemanı olarak kullanmak maksadıyla ve birkaç işçiye elde etmek suretiyle işe başlamıştır.

CHP, memleketin muhtelif bölgelerinde devlete aid fabrikalardan seçtiği bazı adamları, masrafını ödeyerek Ankara'ya getirmiş ve sanki, bütün Türkiye işçileri namına imiş gibi, müretteb [danışıklı] bir toplantı yapmıştır.

Görülüyor ki, yaklaşan seçimler arifesinde, 14 Mayıs 1950'de yapılacak seçimler öncesinde, CHP sendikalardan faydalanmak istemektedir. Daha doğrusu CHP, seçim kampanyasına sendikalardan başlamıştır. Bu çok hatalı bir yoldur. İşçiye medeni haklarını vermemekte ısrar ederek işçilerin kalbi kazanılmaz. Türk işçileri en az kendileri kadar Türktür. Milliyetçidir ve bu vatana bağlıdır.'

Bugünkü muhalif gazeteler, Ankara'da misafir edilen sendika delegelerine yapılan ikramlardan bahsetmekte, bu arada Anadolu Klübünde verilen şampanyalı ziyafet hakkında da tafsilat neşretmektedir.

Kudret gazetesine göre, ziyafette 6 delege ile Ankara'daki Fırıncılar Sendikası'ndan Mehmed Göze, Zeynel, Çalışma Bakanı, CHP Sosyal Propaganda Şefi Rebi Barkın, İşçi Sigortaları Kurumu'ndan Rahmi Alp, Denizli milletvekili Hulusi Oral, İstanbul milletvekili Ali Rıza Arı da bulunmuşlardır.

Grev hakkı yüzünden kopan fırtınanın bugünkü esintileri de bundan ibarettir.”

Burada isimleri geçenlerden Dr. Rebi Barkın öteden beri tanınıyor: CHP Zonguldak eski milletvekilidir ve III. Büro'nun işçi ve esnaf örgütlenmesi için görevlendirdiği kişidir. İstanbul'da ve çevre kentlerde işçi sendikalarının kurdurtulmasında, işçi sendikalarına para dağıtımında baş rol oyuncusudur.

Kudret gazetesinin onu burada “CHP'nin Sosyal Propaganda Şefi” olarak tanıtmasının resmi bir yanı olup olmadığını merak ediyorum. Belki öyledir. Belki de DP'nin yayın organlarından biri olan Kudret'in yakıştırmasıdır.

Ne olursa olsun bu uydurma toplantının “hazırlık komitesinde” Dr. Barkın'ın da parmağının olduğu anlaşılıyor. Hani Kambersiz düğün olmaz misali. O yıllarda CHP'de işçi örgütlenmesi ve işçi sendikalarıyla ilgili hangi taşı kaldırsan altından Barkın çıkıyor bile denebilir.

İşçi Sigortaları Kurumu'ndan Rahmi Alp'i de tanıyoruz: Rahmi Alp İSK yönetim kurulundaki iki işçi temsilcisinden biridir ve belgeleriyle sergilendiği gibi CHP'nin düzenli ödeme yaptığı ender isimlerden biridir. Ne yazık ki Alp'e yapılan bu yan ve yasadışı ödemeler CHP seçimleri yitirir yitirmez kesilecektir.

Hulusi Oral'ı da tanıyoruz: TBMM Çalışma Komisyonu başkanıdır.

Ali Rıza Arı ise işçi milletvekili olarak TBMM’de işçilerle ilgili hiçbir konuşma yapmamış olmasıyla ünlüdür. Bu arada İstanbul İşçi Sendikaları Birliği’nde işçilerle teşrik-i mesaisi de eksik değildir, elbette İstanbul’a geldiği günlerde.

Bu danışıklı ve uydurma toplantının sorumluları kim olursa olsun, olayın CHP açısından tam anlamıyla bir fiyasko ile sonuçlandığı açıktır. Bunun faturası seçimlerde herhalde oy kaybı olarak çıkarılacaktır.

Burada İsmail Aras’ın eleştirilerinin tümünün veya tümüne yakınının yerinde olduğunu da teslim etmek gerekiyor.

CHP işçi sendikalarını ve işçi sendikalarını kullanma işinde çuvallamış, baltayı taşa vurmuştur. Seçimlere çeyrek kala böyle bir terslik de elbette yanıtız kalmayacaktır.

“GREV MESELESİ CHP’Yİ MÜŞKÜL DURUMA SOKTU”

CHP’deki çalkalanmalar, Ankara’daki “esintiler” ertesi gün de sürmüştür: 5 Şubat 1950 tarihli Cumhuriyet yazıyor. Buyurun birlikte okuyalım:

“Grev meselesi CHP’yi müşkül duruma soktu. Partinin son vaziyet karşısında iki yoldan birini seçmek zorunda kaldığı belirtiliyor. Ankara’da ileri sürülen mütalealar: ‘Parti, ya hatalı yolda sonuna kadar gidecek, yahud da bu işle uğraşan resmi mekanizmada yapılacak değişikliklerle meseleyi yatıştıracak.’

Grev aleyhtarlığını sendikalara mal etmek yolundaki gayretlerin devamı, Ankara siyasi çevrelerini ciddi surette meşgul etmektedir. Bizzat CHP çevrelerinde bile hatada bu derece ısrarın doğru olmadığı ileri sürülüyor. Bu vesile ile belirtilen cihet son gayretlerin daha ziyade şahsi olduğudur. [Burada Çalışma Bakanı Reşad Şemsettin Sırer’in şahsi gayreti, kişisel girişimi söz konusudur denilmek isteniyor gibi. Ama belki işin içinde onunla birlikte başkaları da vardır: Dr. Rebii Barkın örneğin. Kim bilir? MŞG]

Nitekim, İzmir’deki konuşmasında partililere memleket meseleleri üzerindeki görüşlerini açıklayan CHP Genel Başkan Vekili (Hilmi Uran) dahi grev mevzuuna dokunmamıştır.

Tenkide uğrayan cihet, Cumhuriyet’in dün de belirttiği gibi grev aleyhtarlığı değildir. Bunun sadece partiyi ilzam eden şekilde Çalışma Bakanı tarafından ifade edilmiş olmasıdır.

Bugün CHP bünyesinde greve taraftar olanlar bulunmaktadır. Hatta söylendiğine göre, kuvveden fiile çıkmasını ender ahvale bırakan derece derece kayıd ve şartlarla grev hakkının sembolik

olarak kabulü bile incelenmiştir. Bu malûmatı verenler şimdi Partinin iki yoldan birini tercihe mecbur kaldığı mütaleasındadır. ‘Ya emri vakîî sonuna kadar kabul etmek, yahud da meseleyi işçi umuru ile uğraşan resmi mekanizmada yapılacak değişikliklerle yatıştırmak.’ [Yani Çalışma Bakanı Sirer’in değiştirilmesinin ve/veya CHP III. Büro’da yeniden düzenlenme yapılmasının önerildiği görülüyor. MŞG]

14 Mayıs seçimlerine yaklaşılmasıyla gelen siyasi mevsim icabı kâh sağa kâh sola kaçan türlü mütalealara rağmen sendikaların seçim kampanyasına bundan böyle de alabildiğine saha olduğu muhakkaktır. Özellikle işçi yoğun kent, kasaba ve köylerde.

Grev hakkı vesilesiyle kopan, daha doğrusu koparılan fırtınanın da seçim mücadelesinin kollarından birini teşkil ettiği görülüyor. Bu sahada CHP adına başvuru terakkilerin üst üste başarısızlıklara uğradığı muhalefet çevrelerinde âdeta ilân edilmektedir.

Bugün (4 Şubat 1950) de Halkevinde Çalışma Bakanı Reşad Şemsettin Sirer’in iştiraki ile gizli bir toplantı yapıldığı bu vesile ile haber veriliyordu.

Filhakika bu toplantıyı takib etmek isteyen Kudret gazetesi muhabirleri salonu terke davet edilmişlerdir.

Bu münasebetle muhabirle Çalışma Bakanı arasında bir münakaşanın cereyan ettiği de anlaşılmaktadır. Muhabirin gazetesine verdiği tafsilâta göre, Çalışma Bakanı toplantının gizli olduğunu defaatle söylemiş ise de Bakanın iskemlesinin arkasındaki koltuğa oturarak çıkmamakta ısrar eden muhabir, Halkevi çatısı altında gizli toplantı olamayacağını burada herhalde ne bir milli savunma, ne de bir dış politika işinin görüşülmediğini [görüşüldüğünü] söylemiş ve grev meselesi dolayısı ile iktidar tarafından alınan ve fiyasko veren tertiblerden bahsetmiştir.

Hadise üzerine Halkevinden zabıtaya da telefon edilmiştir. Neticede Kudret muhabirleri salondan çıkarılmışlardır.

Çalışma Bakanı aynı gün İstanbul'a gitmiştir. Ankara'da sendikacılara düzenlenilmek istenen toplantı, böylece, suya düşmüş, sendikacıların 'grev hakkım istemiyoruz', diye topluca bildiri yayınlamaları sağlanamamıştır.”

“İSVİÇRE MEKTUPLARI: ZÜRİCH’TE GREV”

23 Şubat 1950’de, Haldun Sel, Cumhuriyet’te “İsviçre mektupları”nda “Zürich’te grev” başlıklı bir yazı yayınlamıştır. Türkiye’deki grev hakkı ve uygulanması konusundaki tartışmada yararı olur umuduyla yayınlanan bu makaleyi aynen aktarıyorum:

“Bugünlerde İstanbul’dan gelen gazeteler hep grev hakkının tanınıp tanınmaması münakaşası ile dolu. Batı demokrasilerinde grev hakkı 19. asrın ikinci yarısından beri münakaşa bile edilmiyor.

İşçi sendikaları ise yarı siyasi birlikler halinde. Kendi menfaatlerine en uygun gördükleri siyasi partileri tutuyorlar veya o partiler tarafından teşkilatlandırılıyorlar. Katolik sendikalardan kızillara kadar renk renk mevcud.

Zürich kantonunda seçimlerde Sosyalist Partisi Sendikalar Birliği ile müşterek namzed listesi çıkarıyor, Hristiyan-Sosyalist (Katolik) sendikalar ise başka namzedleri destekliyor.

İngiliz İşçi Partisi çoğu defa sendika kararlarına uygun hareket ediyor. Amerikan sendikalarının siyasi büroları mevcud. Meselâ bunların faaliyeti Truman’ın tekrar seçilmesinde büyük âmil olmuştı.

Bizde sendikacılık daha yeni doğduğu için pek cılızdır. Siyasi partilerin sendikalara girmesi veya sendikalar kurması işçi hareketini öldürebilir. Fakat işçileri kanun yolu ile böyle bir tehlikeden korumak da anti-demokratik bir harekettir.

Memleketimizde içtimai (toplumsal) adaleti tesis etmek için çıkarılan kanunlar, işverenlerle müsavi (eşit/aynı) bir seviyeye çıkabilmeleri için işçiyi korur bir zihniyetle hazırlanmalıdır. Bunun için de normal iş mukavelesi, hizmet mukavelesi, kollektif

mukavele ve işyerlerinde işçinin sıhhatini koruma tedbirleri, kaza, işsizlik ve ihtiyarlık sigortaları kanunlarla gayet vazih [açık] bir surette tesbit edilmelidir. Sonra bilhassa normal ve hizmet mukavelelerinde çıkabilecek ihtilâfları en kısa zamanda halledebilecek mahkemeler kurulmalıdır.”

Bu süreç içinde DP, hep aynı yöntemle ve kararlı bir biçimde, grev hakkını savunmaya devam etmiştir:

2 Nisan 1950’de, Celal Bayar Kasımpaşa’daki seçim konuşmasında grev konusuna yeniden değinmiş ve, 3 Şubat 1950 tarihli Cumhuriyet’in belirttiği gibi, şunları söylemiştir:

“Grevin iki tarafı keskin bir silah olduğu ileri sürülüyor. Bizim kanaatimiz şudur: Memleketimizde ferdlerin hak ve hürriyetlerini sağlamak istiyoruz. Demokrasinin bütün icablarını kül [bir bütün] halinde kabul ediyoruz. Bu sebeple, iki tarafı keskin dahi olsa grevi işçilerimize tanıyoruz. İşçilerimiz memleketin menfaatini diğer sınıflar kadar bilen ve gözeten insanlardır.”

BASKI VAR: SENDİKA KAPATILYOR, TARTIŞMALAR SÜRÜYOR

4 Nisan 1950’de Çalışma Bakanına telgraf çekerek işçilerin grev istediğini bildiren İstanbul Hür Mensucat İşçileri Sendikası Başkanı ve iki arkadaşı Fener Karakolu’na götürülüp, ifadeleri alınmış ve sendika kapatılmıştır.

Sendikanın kapatılması işçiler arasında büyük bir heyecan yaratmış, Bölge Çalışma Müdürü’nün durumu örtbas etmek istemesine karşın işçiler bu karar üzerine iktidar partisine daha kuvvetle çatismaya, grev hakkını daha ısrarla savunmaya başlamıştır. (15)

4 Mayıs 1950’de, seçimlere on gün kala, İsmet İnönü İzmir’deki seçim söylevinde grev konusunda şunları belirtmiştir:

“Belki birgün biz de grev hakkını kabul ederiz. Fakat ondan evvel yapacağımız işleri tamamlamak lâzımdır. Grev hakkı, hür işçilerin haklı bir talebi olarak bizim karşımıza çıkarılıyor. Bir defa grev hakkının esaslı bir lüzum olduğu, eskisi gibi değil, şimdi birçok memleketlerde bile münakaşa mevzuudur. Ancak, ben, grev hakkının bizim bünyemize göre lüzumlu veya lüzumsuz olduğu mevzuunu da münakaşa etmeyi acele ve faydasız görürüm. Belki bir gün biz de grev hakkını kabul ederiz. Fakat, ondan evvel, yapacağımız işleri tamamlamak lazımdır. Bugün, işçilerimiz ve işçi teşkilllerimiz sermaye sahiblerine karşı tahkim usulü ile emniyettedirler. Grev hakkının tabii karşılığı olan lokavt unsuru, günü gününe geçinen ve hiç birikmiş dayanma sermayesi olmayan işçilerimizi iki günde ezmek için birebirdir.

Bu memleket baştanbaşa çalışanlar ve çalışma teşkilatı ile dolacaktır.

Çalışma teşkillerimizi, daha doğum senelerinde, lokavtın sefaletlerine maruz bırakmamak bizim vazifemizdir.

Görüyorsunuz ki, bir seçim propagandası için mekteb yapmaktan çekinmek, ormanları baltanın serbest faaliyetine terketmek ve işçileri grev hakkı namı altında yakın ve muhakkak sefaletlere maruz bırakmak, kolay ve cazibeli mevzulardır. Fakat, bunlar mesuliyetini bilen siyaset adamlarının göze alamıyacıkları şeylerdir.” (16)

Seçimlere birkaç gün kalmıştır ve siyasetçiler son mermilerini kullanmaktadırlar.

Nitekim Celal Bayar 9 Mayıs 1950’de İzmirde İsmet İnönü’ye yanıt vermek için de fırsat bulmuştur ve grev hakkını bir kez daha savunmuştur:

“Muhakkak ki arkadaşlar grev keskin bir silahtır ve acemi insanların elinde felâket getirebilir. Fakat biz hiçbir zaman grev başıboş bırakılacak, istenildiği zaman yapılacaktır diye düşünmedik ve ‘şuursuz insanların elinde alet olarsa ne çıkar’ diye meseleyi hafife almış değiliz. Fakat demokrasinin icabı olarak, işçinin hakkı olan grevi işçiye mal etmeği iktisadi, siyasi, içtimai bir zaruret (gereklilik/zorunluluk) olarak görüyoruz.” (17)

Ve sonra 14 Mayıs gelmiş, seçimler yapılmıştır. Seçimleri DP ezici bir çoğunlukla kazanmıştır, 27 Mayıs 1960’a kadar on yıl iktidarda kalmıştır.

Fakat grev hakkı ve kanun tasarısı çıkmaz ayın son çarşambasına bırakılmıştır.

İşçiler, sendikacılar ve kamuoyu ile alay edilmiştir.

Grev hakkı seçim propagandası yolunda ayaklar altına alınmıştır.

Bu olağanüstü serüvenin mimarları DP ve yöneticileridir: Celal Bayar ve Fuad Köprülü öncelikle.

DEĞERLENDİRMEK İÇİN

1940'lardaki, özellikle Şubat 1947'den 14 Mayıs 1950'ye kadar gittikçe sertleşerek süren, grev tartışmasına ilişkin bir değerlendirme yaparsak şu sonuçlara ulaşılabilir:

I- Grev tartışması siyasetçiler tarafından başlatılmıştır. DP derin ve çok zengin bir altın damarı bulmuşçasına bu meseleye dört elle sarılmış, grev hakkının tanınması meselesini işçileri kendi çizgisine biraz daha çekmek üzere büyük seçim yatırımı olarak yıllarca kullanmıştır. Yorulmadan. Bıkmadan. Usanmadan. Tartışmaya DP'li ve CHP'li sendikacılar da katılmışlardır. Birçok şekilde ve bilhassa mali ilişkilerle bağlı oldukları partilerinin izinde ve yönlendirmeleriyle.

II- Grev hakkının tanınması tartışması sendikalar ve sendikacılar arasında ayrılıklara yol açmış, varolan ayrılıkları belirginleştirmiş, derinleştirmiştir. DP yanlısı sendikalar tarafından İstanbul Hür İşçi Sendikaları Birliği'nin (İHİSB'nin) kurulmasına yol açan etkenlerden biri de İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nin (İİSB'nin) grev hakkı tartışmasındaki olumsuz tutumudur.

Sendikacılar, CHP'li ve DP'li olmalarına göre, tartışmada partilerinin arkasında yerlerini almışlardır. Ne bir adım önde ne partiyle ayrı yürüyüş kolunda. Ama hep arkadan istim vererek. Destekleyerek. Emredilenleri harfi harfine yerine getirerek. Siyasi partilerin vesayeti altına gönüllüce girerek.

En akıl almaz faaliyetleri yapmaktan bile çekinmeyerek: Örneğin "Türk işçisi grev istemiyor!" diye telgraf çekerek işçi hareketi tarihinde unutulmaz bir kara sayfaya daha imza atarak. Son derece garip bir durum yaratarak.

Partilerinin izinde şaşmadan yürüyen sendikacıların ayrılıkları tartışma süresince belirginleşmiş, kamuoyuna yansımış/yansıtılmış ve pekişmiştir.

CHP yanlısı sendikacılar greve karşı durmuş, grevi savunanları “tahrikçi” olarak nitelendirmişlerdir.

Berikiler de CHP yanlılarını “siyasete bulaşmakla”, “CHP’nin âleti”, hatta “sendika müsveddeleri” olmakla suçlamışlardır. Bu deyim, DP İstanbul İl Başkanı Avukat Esad Çağa’ya aittir. Grev hakkını hakiki ve inanmış biçimde ve şiddetle savunan Esad Çağa, Celal Bayar- Adnan Menderes takımı ile uyuşmazlığa düşünce 27 Şubat 1950’de DP’den ayrılmıştır. Bir ara “İşçi Partisi” kuracağı söylentileri çıkmış. Büyük ihtimalle DP’nin oy avcılığı amacıyla attığı nutuklara inanan ve bunun faturasını ilk ödeyenlerden biridir Esad Çağa. Samimi inanışının bedeli olmalı. Esad Çağa 1963’te Türkiye İşçi Partisi’ne (TİP’e) üye olacaktır. (18)

CHP’li sendikacılar greve karşı çıkarken, grev hakkının tanınmasını istemezken, aynı sendikacıların sendikalarındaki üyeleri her zaman onlarla aynı görüşte olmamışlardır. Örneğin, “Biz grev istemiyoruz” diyebilen Zonguldak Maden İşçileri Sendikası’nın tabanı, yıllarını madenlerde geçiren emekçiler 14 Mayıs 1950 seçimlerinde oy kullanabilmek üzere köylerine gitmek için ve CHP’nin artık dikişleri sökülmüş ama hâlâ direnen rejimini değiştirmek umuduyla, amacıyla 13 Mayıs 1950’de maden ocaklarını terkedebilmiş, böylece fiilen “siyasal grev”e gitmişlerdir. EKİ (Ereğli Kömür İşletmesi) işçileri o zamana dek Türkiye’de hiç görülmemiş bir eylemi seçimlerin hemen öncesinde ortaya koymuşlardır: 14 Mayıs 1950 tarihli Cumhuriyet’ten okuyalım: “Zonguldak işçileri ve seçim: Ayın onbeşinde değişecek olan münavebeli (dönüşümlü. MŞG) işçiler oylarını kullanmak için ücretlerini bile almadan köylerine gittiler. Bunların yerine gelecek

olan diğerk münavebeli işçiler de oylarını kullanmak üzere köylerinde kaldılar.

Şeflerinin nasihat ve emirlerine rağmen binlerce işçinin ocakları terketmesini önlemek kabil olmamıştır. Kendilerini değiştirmeye gelecek olan diğerk münavebeli işçiler de reylerini (oylarını. MŞG) kullanmak üzere köylerinde kalmışlardır. Demre ve Kozlu ocaklarının yarı yarıya boşaldığı ve istihsalin (üretim. MŞG) mühim nisbette durduğu söyleniyor. Bu hareketin yüzbinlerce lira ziyana yol açtığı ayrıca ilave edilmektedir.”

İşçilerin, siyasal bir amaçla, her yurttaş gibi seçme haklarını kullanmak için topluca ve birlikte “ocakları terketmesi” oylarını kullanabilmek için köylerine dönmeleri, dönüşüm için maden ocaklarına gelip işbaşı yapmaları gerekenlerin köylerinde oy kullanmak için kalmaları, amaç bakımından siyasal, eylem türü olarak grevdir. Böylece, EKİ işçileri ZMİS yöneticilerini ve diğerk kurumların yöneticilerinin tehditlerini umursamadan bir siyasal grev yapmışlardır.

EKİ Genel Müdürlüğü'nün CHP Zonguldak örgütü ile iç içe olmasına, ZMİS, Amele Birliği, EKİ Mensupları Yardımlaşma Derneği'nin CHP'lilerce yönlendirilmesine karşın binlerce işçi o zamana kadar görülmemiş bir siyasal tavır takınmışlardır: İktidarı değiştirmek için topluca oy kullanmak. Bu olay, hem CHP güdümündeki örgütlerin kitleyi zapt edemediklerini, hem de kitlenin gerektiğinde oldukça cesur davranışları kendiliğinden gerçekleştirebildiğini göstermektedir.

Seçim kampanyası boyunca Zonguldak'ta, çevresinde ve bölgede DP'ye gösterilen ilginin, Celal Bayar'ın mitinglerinin tıklım tıklım dolmasının da başka açıklaması yoktur. CHP'li sendikacılar, CHP ve il yöneticileri artık önemsenmiyor.

Madenciler, iş mükellefiyeti sonucu analarından emdikleri süt burunlarından gelen maden ocaklarının çocukları, CHP'ye ve onu destekleyen sendikacılarına hakiki ve kalıcı bir ders vermişlerdir. Anlayana!

Zonguldak'taki seçim sonuçları da bunun ispatıdır: 16 Mayıs 1950 tarihli Cumhuriyet'ten aktarıyorum: "Zonguldak'ta DP 108.746 oy aldı, CHP ise ancak 62.418 oy."

Bu seçimlerin en çarpıcı sonuçlarından biri katılımın olağanüstülüğüdür :

4 Mayıs 1950'de 8 milyon 905 binden çok seçmenin 7 milyon 916 binden çoğu oyunu kullandı. Yüzde 88'lik gibi o zamana dek görülmemiş ölçüdeki katılımın DP'nin zaferinde rolü önemlidir, belirleyicidir. Örneğin 15 Mayıs 1950 tarihli Milliyet'in tam sayfa başlığında bu noktaya vurgu yapılıyor : « Halkın büyük nisbette iştirakiyle (katılımıyla. MŞG) Demokratlar her yerde kazanıyor ». 1946-1950 Arasında düzenlenen ve DP'nin boykot ettiği ara seçimlerde katılım oranının düşüklüğü burada anımsanabilir. Çok açık bir şekilde seçmenler, kadın ve erkek, herkes, seçimlere bir değişiklik gerçekleştirmek, CHP iktidarına son vermek için kitlesel biçimde katılmışlardır ve bir anlamda yılların biriktirdiği acıların ve dertlerin faturasını CHP yetkili, yönetici ve seçilmişlerinin önüne koymuşlardır.

DP'nin aldığı 4 milyon 242 binden çok mutlak oy sayısı ile CHP'nin aldığı 3 milyon 165 bin oy arasındaki fark bir milyondan fazladır. DP'nin oy oranı yüzde 54,91, CHP'ninki yüzde 41,05'tir. Oy oranları arasındaki yaklaşık ondört puanlık fark önemlidir. Bunun milletvekili sayısına yansımaları ise olağanüstü bir fark doğurmuştur :

Evet seçimin çoğunluk sistemine göre yapılması DP'nin milletvekili sayısını olağanüstü bir düzeye çıkarmıştır : DP oyların yüzde 54,91'i ile kazandığı 408 koltukla milletvekilliklerinin yüzde 84'ünü almıştır. CHP ise 69 milletvekiliyle sadece yüzde 14'ünü. Aradaki fark 70 puandır, eşi görülmemiş bir farktır bu. Seçim sisteminin doğurduğu haksızlık ortada.

DP ezici çoğunluğuyla TBMM'de artık her istediğini yapmak olanağını elde ediyordu. Grev hakkını tanıması ve bir yasayla uygulanmasını düzenlemesi artık son derece kolaylaşmış oluyordu. Tartışmaya filan bile ihtiyaç olmadan. Ama bekleneni yapmadı.

DP 1950 Mayıs sonuna doğru iktidarı fiilen aldıktan bir süre sonra bir "Grev ve Lokavt Yasa Tasarısı Taslağı" hazırladı. Temmuz 1951'de "mütalaa" bildirmeleri için tasarımı sendikalara gönderdi, ama son derece mahir bir biçimde tasarımı 1951'in sonunda unutturdu. Bu konuda daha geniş bilgi için 1 numaralı notta belirttiğim kaynaklara bakılabilir.

CHP 69 milletvekiliyle büyük bir darbe yiyordu. Cumhuriyeti kuran, uzun süre tek parti olarak ülkeyi yöneten CHP Cumhuriyet'in 30'uncu yılında unutulmaz bir seçim yenilgisiyle iktidarı terk ediyordu.

III- Grev tartışması, bazı sendikacıların CHP güdüm ve denetimi altında olduğunu en çarpıcı ve aynı zamanda en trajik-komik biçimde bir kez daha ortaya çıkarmıştır.

Çalışma Bakanı Sirer'in ittirilmesiyle CHP yanlısı sendikacılar "Biz grev istemiyoruz, kimse bizim adımıza grev isteyemez" diye açıklamalarda bulunabilmişlerdir.

Çalışma Bakanı sendikacıları Ankara'da bir araya getirip ulusal düzeyde geçerli olacak tarzda grev hakkına karşı bir karar

aldırtmak bile istemiştir. Sendikaların siyasal iktidarın arzusu yönünde kullanılmasının en ilginç ve üzücü örneği olan bu girişimde, taşradan özellikle Kamu İktisadi Teşeküllerinde (KİT'lerde) örgütlü sendika temsilcilerinin çağrıya uyup Ankara'ya gelmesine karşın, daha önce şu ya da bu biçimde CHP yanlısı Ankaralı sendikacılar bile bu girişime katkıda bulunmamışlardır.

Böylece, CHP'nin sendikaları kullanma girişimi, 14 Mayıs 1950 öncesinde Ankara ve İstanbul sendikacılarının belki DP'nin seçimlerdeki şansının arttığını gözlemleyebilmeleri nedeniyle, belki bu işin tadının artık kalmaması üzerine karşı çıkışları veya orali olmamaları sonucu başarısızlığa uğramıştır.

CHP açısından hakiki bir fiyaskoyla biten bu olay siyasal iktidarın oluşturduğu sendikacıların siyasal değişikliklere duyarlı olunması gereğini bilip, ona göre davranmaları zorunluluğunu da öğrenmiş olduklarını kanıtlamaktadır.

IV- Grev tartışmasını başlatan DP'nin bu konuda sonuç getirici girişimlerde bulunmadığını biraz önce belirttim. Gerçekten de DP'nin on yıllık iktidarı döneminde grev konusunda tüzel düzenlemeye gidilmemiştir.

Ancak, bu tartışmalar grev hakkının tanınmasının ve uygulanmasının kamuoyu önünde savunulmasına olanak tanımıştır.

Bununla birlikte, greve karşı olanlar, grevin "bolşeviklerin silâhi", "komünistlerin elinde bir baltalama vasıtası", bir "içtimaî belâ" olduğunu vurgulamaktan da kaçınmamışlardır. Sanki Türkiye'de yapılacak bir grev ille Moskova'dan emirle düzenlenecektir ve her grev kaçınılmaz olarak komünistlerin işine yarayacaktır havası verilmek istenmiştir.

Oysa o günlerde Türkiye’de, İstanbul’da, İzmir’de ve başka kentlerde, fiilen grevler yapılmaktadır: Moskova’dan müdahale olmadan.

İşin ilginç tarafı grev hakkını savunan DP’liler başta hiçbir siyasetçinin grev yapanlarla dayanışmasına tanık olunmamasıdır. Yoksa destek olmuşlar da bizim haberimiz mi olmamıştır? Hiç sanmıyorum. Hele o günlerde grevin g’si duyulduğunda gazetelerin bütün antenlerini açtıklarını anımsarsak. Bunlar da hafızalara yerleştirilmiştir. İşin bir de bu boyutu vardır. Grev hakkına muhaliflerin daha dikkatli olanları, grevin “kadîm sosyalizmin sermaye ve patrona karşı mukabil tazyik metodu” olduğunu belirtmişlerdir.

Tartışma sonucunda, CHP içinde bile grevin sınırlı bir biçimde tanınması yönünde bir eğilim belirmiştir. Ancak, dönemin Çalışma Bakanı Sıracıoğlu’nun inatçı, kararlı ve keskin grev karşıtlığı, tüzel düzenlemeye gidişin önünde en önemli engellerden biri olmuştur. Sıracıoğlu,

işçilere “refah ve saadet temin edeceğiz” diyerek, grev tanınırsa lock-out’un da tanınması gerekeceğini, oysa ikincinin kullanımı ile işçilerin sefaletle terkedilmiş olacağını belirterek greve karşı çıkmıştır.

Oysa, grevin sınırlı bir biçimde tanınması, “tanınınca mutlaka istimal edilecektir mânası çıkarılmamalıdır” görüşüyle bir tüzel düzenleme yapılması eğilimi de ağırlık kazanmıştır. Ancak, bitirici girişimin DP’den gelmesi gerekirken, bu girişim için bir adım bile atılmamıştır. Bu da DP’nin grev konusunda samimi olmadığı biçiminde yorumlanabilir.

V- Grev tartışmasındaki ilginç noktalardan biri de, Cumhuriyet gazetesi başyazarı Nadir Nadi ile DP milletvekili Muammer Alakant’ın durumudur:

Birincisi grev konusunda en çok yazan başyazardır, kaynakçada makalelerinin seçme listesine bakılabilir. Nadir Nadi 1947’de “sa-vaş tehlikesiyle burun buruna” olduğumuzu, “Rusya’nın bile bu hakkı tanımadığını” ileri sürerek greve karşı çıkarken, 1948’de “Hürriyet rejiminin temel şartlarından biri olan grev hakkını reddetmek, sonra da bizde hürriyet var demek gerçekten pek güçtür” sonucuna ulaşmıştır. Müthiş bir değişim ve gelişim. Hayret!

İkincisi, CHP milletvekili olarak, 20 Şubat 1947’de “çalışma hakkı”nı ileri sürerek grev yasağının sürmesini savunurken, DP’ye geçtikten sonra grev hakkının tanınması için uğraşabilmiştir.

Bu iki oluşumda DP’ye yakınlığın ya da DP milletvekili olmanın grevi savunmayı da birlikte getirdiğini saptayabiliyoruz.

Sendikacılar için de aynı saptama geçerlidir. DP’dir genel olarak onları grev konusunda “baştan çıkaran”.

VI- Nihayet, grev tartışmasının 14 Mayıs 1950 seçim sonuçları üzerinde etkili olduğunu da söyleyebiliriz. DP, düzenli ve sürekli bir biçimde grev hakkını savunarak, işçi oylarının kendisine yönelmesini sağlamıştır. İşçilerin DP’yi seçmesinin başka etkenleri de vardır, ancak, grev hakkının tanınması konusundaki söylevler de bu seçimde belirleyici olmuştur.

Bu bağlamda, DP’nin, seçim öncesinde grev tartışmasına öncelik ve ağırlık vererek, seçim propagandası gündemini belirlemede birincil rol oynayarak, hem CHP içinde hem CHP’yi destekleyen sendikacılar arasında ikirciklenmelerin tohumunu atarak, yeni tartışmalara yol açarak etkili bir yöntem izlediğini, iyi bir taktik uyguladığını söyleyebiliriz.

Aynı yaklaşım içinde ve yine meselenin siyasi boyutu alanında, o günlerde Reşad Şemseddin Sirer’in Çalışma Bakanlığı görevinde

bulunmasının ve onun tek yönlü ve gereğinden fazla grev karşıtlığı CHP için gerçek bir şanssızlık olmuştur. Sirer'in değiştirilmesi konusunda beliren eğilimin bilemediğimiz nedenlerle bir sonuca ulaştırılamaması ve İsmet İnönü'nün de greve karşı tavır takınması CHP'nin işçi oylarını yitirmesinde başlıca rollerden birini oynamıştır.

BÜLENT ECEVİT'LE. PARİS, 10 MAYIS 1989.

1963: GREV HAKKI NİHAYET TANINIYOR

10 Mayıs 1989’da bir vesileyle geldiği Paris’te tanıştığımız rahmetli Bülent Ecevit’le kaldığı üç gün boyunca epey sohbet ettik. Bu arada Türkiye’de İşçi Hareketi Tarihi ve 1 Mayıslar üzerine epey uzun süren ve teybe kaydettiğimiz bir söyleşi gerçekleştirdik. Daha önce bir kitabımda ve bir ekitabımda yayınladığım bu uzun ve son derece yararlı söyleşiden grev hakkının nihayet tanınmasına ve özel bir yasayla düzenlenmesine ilişkin birkaç sayfayı burada sunuyorum:

MŞG-(...) Sayın Ecevit Çalışma Bakanı olduğunuz dönemde, 24 Temmuz 1963’de yürürlüğe giren iki yasa var:

Birincisi 274 sayılı Sendikalar Kanunu (SK).

İkincisi 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu (TİSGLK).

SK, 1947 tarihli Türkiye’nin ilk Sendikalar Yasası’na oranla mutlaka daha ileri birtakım özellikler taşıyor.

Ancak 275 sayılı TİSGLK grev hakkını birkaç boyutunda sınırlıyor. Üç önemli noktada bir dizi sınır ve yasak getiriyor:

1-Yasa grev hakkının kapsamını sınırlıyor. Bazı çalışanlar yasa dışı bırakılmıştır. Örneğin memurlar. Örneğin tarım işçileri.

2-Yasa, grevin yasal sayılabilmesi için grevin amacını ve yöntemlerini ölçü olarak alıyor. Bu açıdan birçok grev türünü yasadışı ilan ediyor. Yasaklıyor.

Örneğin dayanışma grevi yapılması oldukça zordur. Genel grev yasaktır. Siyasi grev yasaktır.

3-Yasa, grev hakkının uygulanmasını çeşitli dar yöntemlere uymaya zorlamıştır. Önbildirim koşulu bir örnek olarak verilebilir.

Böylece grev yapılması oldukça zorlaştırılmıştır, bu yasa çerçevesinde.

Bu sınırlamalar ve yasaklar 1983 tarihli yasayla daha da arttırılmıştır.

Bugün greve gidilmesi artık tamamen bir cesaret işidir. (TİSGLK'nın ayrıntılı analizi için şu çalışmama bakılabilir: Grev, Grevin Yapısal ve İşlevsel Açıdan İrdelenmesine Katkı, Bilimsel Yayıncılık, Ankara, 1980. Bu çalışmanın iki yeni makaleyle zenginleştirilmiş ikinci baskısı 1993'te İstanbul'da Sosyalist Yayınları tarafından sunuldu.)

ÇALIŞMA BAKANI BÜLENT ECEVİT

Siz 1963'te bu yasalar çıktığı sırada Çalışma Bakanısınız. Bu yasaların bu tür yasak ve sınırlamalarla çıkarılmasında o sıradaki TBMM'nin yapısının mutlaka rolü vardır. CHP bir koalisyon hükümeti kurmuş; ve hükümet programına, grev ve sendika hakkını da tanıyan 1961 Anayasasının "iki yıl içinde" çıkarılmasını emrettiği, bu iki yasanın kesin sonuca ulaştırılması ilkesini almıştı. Sizce bu yasaların sınır ve yasakları var mı? Varsa o günkü koşullar içinde başka türlü yapılmaları olanaksız mıydı?

Bülent Ecevit -O günkü koşullarda gidilebilecek noktanın azamisine gittiğimiz, fakat eksikler kaldığı düşüncesindeyim. Yalnız eksiklerden daha önemli fazlalıklar var. Yani bildiğimiz kadarıyla başka hiçbir ülkede işçilere yasayla tanınmamış birtakım haklar, grevi etkili kılacak haklar tanınmıştır. Örneğin grev yapılan, grev ilan edilen işyerinde üretimin tamamen durmasını öngören ilke. İsteyen işçilerin çalışabilmesi gibi bir durum söz konusu edilmemiştir. Gelişmiş Batı ülkelerinde bu fiilen sağlanır. Uygulama ile sağlanır. Ama bizde işçi hareketi henüz yeterli düzeyde güçlü ve etkili değildir denilerek kökleşmiş Batı demokrasilerinde uygulama ile, fiilen gelenekleşmiş bir takım hakları yasa metnine geçirdik ki bu konuda bildiğim kadarıyla Türkiye'den başka bir örnek yoktu.

(...)

MŞG -Size bir şey söylemek istiyorum: Ekim 1961'den 24 Temmuz 1963'e kadar yapılan eylemlerin dökümü var bende... (Cümlemi bitiremiyorum).

Bülent Ecevit -Biliyorum efendim. Ben onları söylemiyorum size. Ben ne dedim? 1960'lı yılların başında bu yasalarla ilgili hükümette hazırlık başlayınca kadar sendikal hareketten bir baskı gelmedi. Ama ne zaman ki hükümet bu yasaları hazırlamaya başladı, o zaman eylemler de başladı.

Ben de o eylemleri teşvik ettim ve onlardan yararlandım.

Çünkü o şekilde, hatta sendikacıları Meclis kulisine girmeye teşvik ettim. Bir yandan Adalet Partisi (AP) öte yandan CHP kulisine girdiler.

Bir yandan ise yalın ayak işçi yürüyüşleri filan oluyordu. Bunları engellemem için baskı altındaydım. O baskılara karşı mücadele ettim. Ama bunlar hep hükümet siyasal iradesini açıkladıktan ve yeni yasaların hazırlığına başladıktan sonra oldu.

MŞG -Aslında bu tartışma konusu. Yani haklar lütuf sonucunda mı mücadele sonucunda mı alındı? Bu tartışmaya girmek isterseniz... (Cümlemi bitiremiyorum).

Bülent Ecevit -Lütuf tezini ben kullanmıyorum. Maalesef tabandan kaynaklanan bir hareketin sonucu olarak değil, dışarıdan gelen bir iyi niyetli hareketin işçiler tarafından da desteklenmesi sonucu olarak uygulamaya girdi bu haklar. Öyle olmasaydı, 1980'de kolay kolay geri alınamazdı.

MŞG -Mücadelede olmadan haklar tanınmıştır diyenlerin haklar geri alınca mücadele verilmemiştir demesi... (Cümlemi bitiremiyorum).

Bülent Ecevit -Ben haklar alınca mücadele verilmemiştir demiyorum. Haklarla ilgili yasa hazırlığı başlayınca kadar (sendikal hareketten ve/veya işçi hareketinden. MŞG) baskı gelmemiştir diyorum.

MŞG -İzninizle birkaç noktaya kısaca değinmek istiyorum. Gerçekten uzun uzadıya değinmemiz olanaksız... (Cümlemi bitiremiyorum).

Bülent Ecevit -Hatta size bir anımı anlatayım. İlk yürüyüşler başladı. Ben Çalışma Bakanım.

Biz bir yandan yasaları hazırlıyoruz. İşçilerle görüşerek, danışarak, sendikalarla hazırlıyoruz.

Bir yandan da yürüyüşler başlıyor. Hiç unutmam, İzmir’de işçiler yalınayak yürüyecekti. Çalışma Bakanlığındaki bazı iyi niyetli yüksek memurlar kaygı içindeydiler, bu yürüyüşten büyük olaylar çıkacak, tepkiler doğacak diye. Ve bu yürüyüşlerin engellenmesi gerektiğini bana telkin edenler oldu. Hepsi değil, ama bazıları. Ben niye engelleyelim, biz bu hakların çıkmasını istiyoruz, işçilerden destek gelmesi iyi bir şey dedim. “Efendim, işte şöyle olur, böyle olur” dediler. Bunun üzerine peki ne yapayım, nasıl engelleyeyim diye sordum. Onlar hemen “Efendim, siz Vali beye telefon edin, bana işçi yürüyüşü hakkında bilgi verin deyin, o, ne yapılması

gerektiğini anlar” dediler. Öyle bir şeyi tabii ki yapmadım. Ama bu olay o sıradaki zihniyeti göstermesi açısından önemli.

MŞG -Birkaç şeyi anımsatmak istiyorum. Grev hakkı konusunda bir şeyler... (Cümlemi bitiremiyorum).

Bülent Ecevit -Yalnız o aynı memurlar ileri işçi haklarının getirilmesinden de yanaydılar. Bana o konuda yardımcı oldular. Bakanlığa geldiğim zaman hazır bulduğum yasayı (yasa taslağını. MŞG) yetersiz buldum. Partinin geniş hazırlığı vardı. O yolda daha liberal, daha ileri bir tasarı hazırlamaya çalıştım.

MŞG -1963’de yasaların çıkmasından hemen öncesini, yani 1961-1963 arasını demiyorum (biraz önce başladığım ama bir türlü bitiremediğim soru ve açıklamama dönüyorum), 1920’lere dek inen, hatta 1908’den başlayan birtakım işçi istekleri ve işçi eylemleri var.

Ayrıca 8 Ekim 1908’de Tatil-i Eşgal Cemiyetleri Hakkında Kanun-u Muvakkat (TECHKM) ile grevin düzenlendiğini mutlaka biliyorsunuz. Bu Kanun-u Muvakkat 9 Ağustos 1909’da Osmanlı Parlamentosu’ndan geçip Tatil-i Eşgal (Grev) Kanunu adıyla yasalaştı. Ve bu Kanun 1936 tarihli İş Kanununa kadar yürürlükte kaldı. Yani 1908’den 1936’ya dek grev kanunla düzenlenmiştir. Bu birinci nokta.

İkincisi 1936’dan 1960’lı yıllara kadar grev hakkı ısrarla istenmiştir. Size bir örnek vermek istiyorum. 1946’dan 1960’a dek grev hakkı çok ciddi bir biçimde tartışılmıştır. 1946’dan 1950’ye dek Sadi

Irmak, Şemseddin Sirer gibi dönemin CHP'li Çalışma Bakanlarının katıldığı tartışma biliniyor.

Ayrıca 1920'lerde grev hakkı işçilerce ısrarla istenmiştir. Bu aynı biçimde 30'lu, 40'lı ve 50'li yıllarda sürmüştür...

Bülent Ecevit -Yok. 1940'lı yıllarda yaygın biçimde devam etmedi...

MŞG -Hayır, izin verirsiniz bitireyim, bir dakika lütfen...

Bülent Ecevit -Bireysel çıkışlar oldu.

MŞG -İzin verirsiniz bitireyim. 1946'dan, özellikle 1947'den sonra işin niteliği değişiyor. Siz çok kibar ve çok insancıl biri olduğunuz için çok dolaylı eleştiriler yönelttiğiniz sendikacıların rolü önemli bu aşamada.

Türkiye'de işçi hareketi tarihini tanıyan herkes sizin Türk-İş'in 1970'de Erzurum'daki Genel Kurulu'nda genel grevi savunduğunuzu ve Türk-İş yöneticilerine karşı bu konuda mücadele ettiğinizi anımsar.

Türkiye'de işçi sendikacılığında 1947 tarihi dönüm noktasıdır. 1947'de ve hemen sonrasında durum 1946'dan farklıdır:

Çünkü, işte 1970'lerde genel grevi savunduğunuz için size saldıran, 1980'de işçilerin siyaset sahnesine ağırlıklarını koymalarını önermenizi "işçileri kışkırtmak" biçiminde değerlendiren sendikacıların kökenleri 1947 sendikacılığındadır, sendikacılık anlayışındadır.

Buda 1947’de çıkarılan Sendikalar Kanunu hükümleri, dönemin CHP iktidarının sendikacılık ve işçi hareketi konusundaki yaklaşımı ve nihayet ilk sendikaların CHP tarafından bizzat Kamu İktisadi Teşekküllerinde (KİT’lerde) kurulmasıyla ilgilidir.

Bu sendikacılar daha sonra, 1952’de Türk-İş’i kurup, işçi hareketinin belli ve önemli bir bölümünü denetimleri altına alacak olmaları açısından incelemeye değer niteliktedir.

Varlıklarını, varoluş nedenlerini bir iktidara bağlamak alışkanlığı edinen sendikacı ve sendikalar 1947-1950 arasında CHP iktidarına, 1950-1960 arasında Demokrat Parti (DP) iktidarına bağlandılar. Bu tür sendikaların ve/veya sendikacıların iktidarla yada iktidara aday siyasi partilerle mücadele etmeleri zor. İşçi hareketinin nabzını elinde tutan sendikacılar, işçilerin kimi isteklerini, 1947’den sonra biraz zora aldılar, yokuşa sürdüler diyebiliriz.

Bu tür sendikaların ve yöneticilerinin engellemesinin dışında, işçilerin 1908’den bu yana gelen, özellikle sendika ve grev hakları konusunda ısrarlı istekleri var. Şunu söyleyebiliriz belki 1961’de 20 yaşında olan bir işçinin, elbette 1908’de yürürlüğe giren TECHKM’den haberi olmayabilir. Ama onların öncülüğünü yapan insanlar (isimler de verebilirim: Uzeyir Kuran, Yusuf Sidal örneğin, başka isimler de var) yani işçi sınıfının içindeki önderlerin kendi tarihini bilmedikleri ileri sürülemez. Nasıl CHP’nin bir tarihi varsa, işçi sınıfımızın da bir tarihi vardır...

Bülent Ecevit -Efendim biliyorum ama, bireysel kalmıştır.

MŞG -Hayır, hayır, ben aynı kanıda değilim. Lütfen sayın Ecevit bir dakika. İşçi sınıfı dememizin nedeni ideolojik birtakım

nedenlerden değil. İŖçi sınıfı denmesinin nedeni iŖçilerin yaŖam biçimlerinin birbirine benzemesindedir. Oturdıkları mahalleler aynı. Aynı yerlerde oturuyorlar. Benzer Ŗeyleri yiyip-içiyorlar, benzer Ŗeyleri giyiyorlar. Aynı yerlerde çalıŖıyorlar. Ve iŖçilerin ortak hafızası var. Bugün 12 Eylül 1980'den beri, ve daha önceki baskı dönemlerinde yapılmak istenen iŖçi sınıfının ortak hafızasını paramparça etmek değil mi?

Bülent Ecevit -Evet, evet, doğru.

MŖG -Bu ortak hafıza bireysel olarak iŖçi Ahmet'in veya iŖçi Elif'in kafasında/düşüncesinde belki yüzde yüz yoktur. Ama onlara öncülük eden iŖçiler mutlaka bir Ŗeyleri anımsıyorlar. Bugün 1989'da 1 Mayıs gösterilerinde 18 yaşında bir çocuk vuruldu: Mehmet A. Dalcı vuruldu. Elbette vurulan Mehmet'in 1976'daki grevlerden, sendikalardan, 1977'deki 1 Mayıstan dolayı, en azından dolayı, bir bilgisi vardır. Bunu inkar edemeyiz. İŖçi sınıfının ortak hafızası her türlü baskıya karşı kendi mekanizmalarıyla, kulaktan kulağa yaşıyor/yaŖatılıyor. Dolayısıyla iŖçi hareketi hakların tanınması için mücadele etmemiŖtir veya toplumsal baskı gelmemiŖtir konusuna...

Bülent Ecevit -Sonuç alıcı bir mücadele olmamiŖtir.

MŖG -Elbette iŖçilerin bizzat TBMM'den yasaları geçirmesini de beklemiyoruz. Tüzel düzenlemeler için sizin gibi, Sadi Irmak gibi bir ÇalıŖma Bakanı ve olumlu siyasi çevre koŖulları gerekmiŖtir.

Bülent Ecevit -Hayır, veya işçi hareketinin kendi içinde bir şey oluşturması...

Bülent Ecevit -Hayır, veya işçi hareketinin kendi içinde bir şey oluşturması...

MŞG -Ama işçi hareketi veya sendikacılar bizzat hiçbir zaman TBMM'den kanun çıkaramazlar ki. Ama şunu anımsatmak istiyorum: 1963'te siz TBMM'de, hükümette ve TBMM'de yasaların çıkması için Komisyonlardan Genel Kurula (TBMM Genel Kurul'una), Genel Kurul'dan Komisyonlara koşarken, o sırada Kavel grevi yapılıyor.

Ondan önce düzenlenmiş birtakım gösteriler ve yürüyüşler, benzer bir dizi eylemler var.

Bunların dökümünü değişik çalışmalarımda yaptım. İzinizle bir kez daha aktarmak istiyorum: Ekim 1961'den yani 27 Mayıs 1960 darbesi sonrasındaki ilk genel seçimlerden, 24 Temmuz 1963'e dek düzenlenmiş işçi eylemlerinin dağılımı şudur:

Toplam 16 grev. 6 Oturma grevi. 7 Sakal grevi. 5 Miting ve gösteri. 12 sessiz yürüyüş ve gösteri. 126 bildiri dağıtımı, demeç verilmesi vb. eylemler. Bunlar yadsınamaz.

İŞÇİLER HAKLARINA SAHİP ÇIKMALI

Bülent Ecevit -Tabii. Yalnız unutmayın ki 1961 Anayasasına toplu sözleşme ve grev hakları girmişti. Ve 1961’de kurulan hükümetle birlikte bu hakların yasalaşması için gerekli hazırlıklar başlamıştı. Bunlarla eş zamanlı olarak başladı eylemler.

Ama düşünün 1950 ile 1960 arasında alabildiğine popülist bir iktidar var, toplu sözleşme ve grev hakkı vaad ederek gelmiş. On yıl iktidarda kalmış ve bu hakların sözünü ettirmemiş. Ona karşı etkin bir tepki oluşmuyor. Yani bunlar tarihsel süreç içinde sosyal haklar bakımından eksiklerimiz.

Beni son aşamada, yani 1989 işçi eylemlerinde sevindiren de etkin bir işçi hareketinin kendiliğinden ortaya çıkmasıdır. Benim özlemim buydu. Yani şunun veya bunun iyi niyetine bağlı olmamalı. Sosyal hakların gelişmesi iktidara gelen partilerin niyetine bağımlı olmamalı. Aksi halde bu hakların toplumsal güvencesi olmaz. İyi niyetli bir kimse veya parti gelir birtakım hakları tanır. O gider, iktidardan başkası iktidara gelir o hakları geri alınır. Nitekim öyle olmuştur. Bu nasıl önlenir? İşçi hareketinin bu haklara sahip çıkmasıyla önlenir. Beni 1989 olaylarında sevindiren de bunun başlamış olmasıdır.

SENDİKA BÜROKRASİSİ

MŞG -Aslında bunu şöyle yorumlayabiliriz miyiz? : 1989'da kendiliğinden olmaktan çok sendikaların 1989'a dek süren engellemeleri aşıldı gibi. Siz de, belki sendikacıları üzmemek için...

Bülent Ecevit -Engelleme demeyelim de tutukluluğu veya yetersizliği diyelim.

MŞG -Sayın Ecevit, lütfen Fransızların dediği gibi, "noktaları i'lerin üstüne koyalım". 1970'de siz Türk-İş'in Erzurum'daki Genel Kurulu'nda "genel grev hakkı tanınmalıdır." diyorsunuz. Orada kimi sendikacılar kalkıp, "Biz istemiyoruz." diyebiliyorlar. Bu konuda birçok örnek verilebilir:

Aynı şey 1950'de de yaşandı örneğin: CHP hükümetinin Çalışma Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, "Grev hakkı isteyen işçi Türk değildir" anlamına gelecek şeyler söylüyor. Ve bunun üzerine bazı sendikacılar, TBMM'ye ve gazetelere telgraflar, mektuplar gönderip, "Biz grev hakkını istemiyoruz. Kimse de bizim adımıza grev hakkını isteyemez." diyorlar. Ama o sırada başka sendikacılar da başka telgraflar çekiyorlar. Örneğin Cumhuriyet gazetesine mektuplar gönderiyorlar ve grev hakkını ısrarla istiyorlar: "İşçi grev hakkını ister." diye yazıyorlar. 14 Mayıs 1950'ye dek grev tartışması çok canlı bir biçimde sürüyor...

Bülent Ecevit -Sizin sözünüzü kesip, şu anımı nakledeyim: Kesin tarihi anımsamıyorum, 1970'li yıllarda Sosyal Sigorta Kurumu'nun

bir hastanesinin açılışında, adı lazım değil, önde gelen sendika liderlerinden biri, rahmetli Şemsettin Sırer'i "Türk işçi hareketine en büyük katkıda bulunmuş bakanlardan biri" olarak andı.

MŞG -Doğrudur. Şemsettin Sırer'in yakını olan, taraftarı olan sendikacılardan biridir. İzinizle şu noktayı belirtmek istiyorum:

Yasalar var; yasaların çıkması için Sadi İrmak kendi döneminde, siz kendi döneminizde, TBMM'deki birtakım milletvekillerini, bakanları ikna ederek, birçok engeli giderebilmek için gerçekten insan üstü çaba gösterdiniz. Ama bu arada bu yasaları yürürlüğe girdikten sonra uygulayacakların bir bölümü sendikacılar. Sendikacılara sizin olumlu bakmadığınız anlaşılıyor. Bunların istisnaları var. Onlardan biri de Başbakan olduğunuz dönemde Çalışma Bakanınız eski sendikacı Bahir Ersoy. Bu tür sendikacılar da var. Ama Türkiye işçi hareketinin sorunlarından bir tanesi kötü sendikacılar değil mi?

Bülent Ecevit -Evet, evet.

MŞG -Bu konuda bir şeyler söylemek istemez misiniz?

Bülent Ecevit -İşte söylediklerimden o çıkıyor zaten (Hep birlikte gülüşüyoruz.)

İŞ BAŞINDA ECEVİT

MŞG -1960'lı yılların başında CHP'nin en genç milletvekillerinden birisiniz. Ve İsmet İnönü sizi Çalışma Bakanı olarak atadı. Bize bu dönemi anlatır mısınız? Çalışma Bakanlığına nasıl atadınız?

Bülent Ecevit -O sıralarda Ulus'ta siyasal yazılar yazıyordum. Rahmetli İsmet İnönü toplu sözleşme ve grev haklarının artık zamanı geldiğine içtenlikle inanıyordu. Ve benim de inandığımı biliyordu. Tahmin ederim bu nedenlerle beni Çalışma Bakanlığına atadı. Aramızda bu konuda hiç bir konuşma olmamıştır. İsmet İnönü o hükümetin kuruluş hazırlıkları sırasında CHP yetkilileriyle ve yöneticileriyle tek tek görüşmeler yaptı, fikir aldı. Bazı yöneticilerin, yani birkaç kişinin Çalışma Bakanı olarak beni de önermiş olduklarını sonradan duydum. Ama belli ki İsmet İnönü'nün kendisi öyle uygun görmüştü.

MŞG -Toplu iş sözleşmesi, grev ve sendika hakları konusunda 1960-1961 döneminde Çalışma Bakanlığında bulunan rahmetli Prof. Dr. Cahit Talas'ın hazırladığı/hazırlattığı Beyaz Kitap'tan yasaların çıkarılmasında yararlandınız mı?

Bülent Ecevit -Biz 1961 hükümetini kurmadan önce CHP Araştırma Merkezi'nde kendi tasarılarımızı hazırlamıştık. Tabii Bakanlıkta hazır bulduğum tasarı önceki duruma göre çok ileri bir aşamayıydı. Ama bizim görüşümüze göre yetersizdi. Onun için onu bir tarafa bıraktık. Ve hazırlığını yaptığımız kendi taslağımızı ele aldık.

MŞG -Siz CHP Araştırma Bürosu'nun İctimai Meseleler, Milli Eğitim-İşçiler-Sağlık, (Ankara, 1958) ile İşçi ve İşveren Mesleki Teşekkülleri Kanunu Projesi-Sendika Hürriyeti, (Ankara, 1959) çalışmalarına katılmış mıydınız?

Bülent Ecevit -Evet.

MŞG -O yıllarda CHP Araştırma Bürosunda birlikte çalıştığınız arkadaşlarınızdan birkaç isim verir misiniz lütfen?

Bülent Ecevit -Rahmetli Doğan Avcioğlu, Osman Okyar ve Coşkun Kırca'yı hatırlıyorum. Hepsi sonradan bir başka tarafa dağıldılar.

MŞG -Bu ilginç; çünkü Doğan Avcioğlu 27 Mayıs 1960'dan sonra bir ara Türk-İş Araştırma Bürosu'nda çalıştı. O arada Türk-İş ile CHP arasında birtakım danışma ve işbirliği türünde ilişkiler oldu mu? Hatta o sırada Türk-İş genel başkanı olan rahmetli Seyfi Demirsoy'un CHP'liliği ileri sürülmüştü.

Bülent Ecevit -Yakın ilişkilerimiz vardı. Ama sendikacıların çoğu sağ partilerde üye idiler. 1980'e kadar da öyle kaldılar. Türk-İş yöneticilerinin çoğu öyleydi. CHP'ye üye olanların çoğu ise partiyle fiili ilişkilerini gevşettiler.

MŞG -ilk Çalışma Bakanı Sadi Irmak'a ilişkin anılarınız var mı?

Bülent Ecevit -Tabii. Arada önemli bir kuşak farkı var. Birlikte bu konularda çalışmalarımız olmadı. Fakat ilk Çalışma Bakanı olarak kendisinin ortam hazırlamak bakımından, işçi hakları fikrini geliştirmek ve Türkiye'ye yerleştirmek açısından elbette önemli katkıları olmuştur.

NOTLAR

(1) DP'nin "Grev ve Lokavt Kanunu Tasarısı" için bk. Sülker (1976 b): s. 176-179. Sülker, tasarının ilginç ilkelerinden aktarmalar da yapıyor. DP bu konuda "mütalaa" bildirmeleri için tasarımı sendikalara Temmuz 1951'de göndermiştir. Bk. a.g.k. s. 95. Toydemir de bu tasarıdan söz ediyor: a.g.y. s. 54. Ayrıca bk. Eroğul: s. 75.

(2) Gece Postası, 29 Nisan 1953, aktaran: Sülker: a.g.k. s. 124.

(3) Sülker: a.g.k. s. 90-91. Talas (1967): s. 30.

(4) Bk. Sülker: a.g.k. s. 186-189. Sülker teklifin ilginç ilkelerini de sıralıyor.

(5) CHP Araştırma Bürosu (A. B.), Yayın No: 6, s. 91.

(6) CHP A. B., Yayın No: 4, s. 70.

(7) CHP A. B., Yayın No: 10, s. 53.

(8) Cumhuriyet bir gün önce münazaranın yapılacağını duyurmuştur: Bk. Cumhuriyet, 18 Ocak 1949.

(9) Vatan, 24 Ocak 1949.

(10) Vatan 5 Kasım 1949.

(11) Ulus, 9 Aralık 1949.

(12) Cumhuriyet, 17 Aralık 1950.

(13) Vatan, 19 Ocak 1950.

(14) Bk. Sülker (1976 b): s. 81.

(15) Sülker (1966): s. 159.

(16) Cumhuriyet, 5 Mayıs 1950.

(17) Şahingiray (1955): s. 74-75, aktaran: Makal: s. 278.

(18) Bk. Vatan, 22 Ocak 1950. Sülker (1976 b): s. 72. Çelik: s. 382.

KAYNAKÇA

Buradaki kaynakların tümünü bu çalışmada kullanmadım; ama İşçi Hareketi Tarihi üzerine araştırma yapacaklara yardımcı olma ihtimali yüksek olduğundan bilgi ve dikkatinize sunuyorum. Birkaç başlık altında:

KİTAPLAR:

Samet AĞAOĞLU : Demokrat Partinin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri, Bir Soru, Baha Matbaası, y.y. 1972.

Sedat AĞRALI : Günümüze Kadar Belgelerle Türk Sendikacılığı, Son Telgraf Matbaası, İstanbul, 1967.

Zihni T. ANADOL : Aydınliğa Omuz Verenler, Yön Yayıncılık, İstanbul, 1991.

Mustafa Nuri ANIL-Nejdet MEREY : Türkiye’de Maden Mevzuatı, Cilt 1, Tan Matbaası, İstanbul, 1942.

Erden AKBULUT (Hazırlayan ve sunan): Bizim Radyoda Nâzım Hikmet, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2002.

Erden AKBULUT: TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2002.

Osman K. AKOL : Grev Meseleleri, Akın Matbaası, Ankara, 1950.

F. Ahmet BARUTÇU: Siyasi Anılar (1939-1954), Milliyet Yay., İstanbul, 1977.

Mihri BELLİ : Savcı Konuştu, Söz Sanığıdır, Ankara, 1967.

Mihri BELLİ : Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi. Ekonomik Açıdan Bir Bakış, Amerikancadan Türkçeye çeviren: Müfide Pekin, Belge Yayınları, İstanbul, 2004.

Sevim BELLİ : Boşuna mı Çiğnedik, Cadde Yayınları, İstanbul, 2006.

Gün BENDERLİ : Su Başında Durmuşuz, Belge yayınları, İstanbul, 2003.

Hikmet BİLÂ : CHP Tarihi 1919-1979, Kendi yayını, Ankara, 1979.

Korkut BORATAV : Türkiye’de Devletçilik (1923-1950), SBP Yay., t.y.

İsmet BOZDAĞ : Demokrat Parti ve Ötekiler, Kervan Yay., İstanbul,1975.

Erol ÇATMA : Asker İşçiler, Ceylan Yayınları İstanbul, 1985.

Erol ÇATMA : Zonguldak Madenlerinde Hükümlü İşçiler, Maden-Sen Zonguldak Şubesi Yayınları, Ankara, 1996.

Erol ÇATMA : Kömür Tutuşunca 1965 Madenci Direnişinin Öyküsü, Evrensel Bası Yayın, İstanbul, 1997.

Aziz ÇELİK : Vesayetten Siyasete Türkiye’de Sendikacılık (1946-1967), İletişim Yayınları, İstanbul, 2010.

Mustafa ÇUFALI : Türk Parlamento Tarihi, TBMM VIII. Dönem (1946-1950), III. Cilt, Milletvekilleri Özgeçmişleri, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2012.

O. CONKER : Les Chemins de Fer en Turquie et la Politique Ferroviaire Turque, Sirey, Paris, 1935.

Toker DERELİ : Türk Sendikalarının Teşkilât Bünyesi ve Başlıca Meseleleri, Doktora Tezi, İstanbul, 1965.

: Aydınlar, Sendika Hareketi ve Endüstriyel İlişkiler Sistemi (Genel Olarak ve Türkiye’de), Doçentlik Tezi, İÜİF Yay., İstanbul, 1975.

Bengü DERELİ : Türkiye’de Sendika Demokrasisi, Doktora Tezi, İÜİF Yay., İstanbul, 1977.

Hasan İzzettin DİNAMO: İkinci Dünya Savaşı’ndan Edebiyat Anıları, de Yayınevi, İstanbul, 1984.

: TKP Aydınlar ve Anılar, Yalçın Yayınları, İstanbul, 1989.

Abidin DİNO: Kültür, Sanat ve Politika Üstüne Yazılar, Adam Yayınları, İstanbul, 2000. Derleyen ve yayına hazırlayan: Turgut Çeviker.

Memet FUAT : Gölgede Kalan Yıllar, Adam Yayınları, İstanbul,1997.

Memet FUAT (Hazırlayan) : A’dan Z’ye Nâzım Hikmet, YKY, İstanbul, 2002.

Turhan DİLLİGİL: Bayar-İnönü Yakınlaşması, Adalet Yayınları, Ankara, 1969.

Maurice DUVERGER : Constitution et Documents Politiques, PUF, Paris, 1966.

Lütfü ERİŞÇİ: Türkiye İşçi Sınıfının Tarihi, Kutulmuş-Basımevi, İstanbul, 1951.

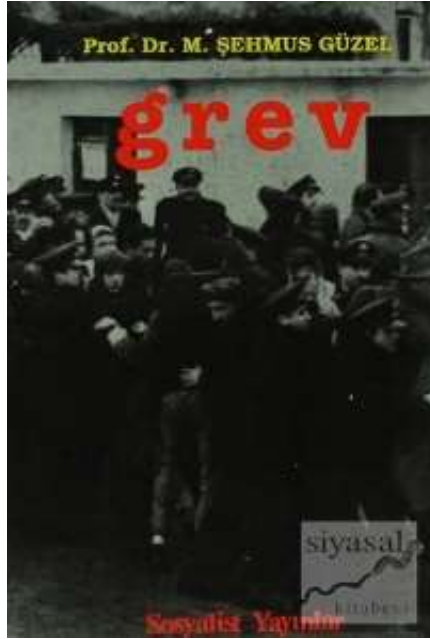
Pars ESİN : Türkiye’de İşveren Sendikacılığı, AÜSBF Yay., Ankara, 1974.

Kurthan FİŞEK : Türkiye’de Kapitalizmin Gelişmesi ve İşçi Sınıfı, Doğan Yay., Ankara, 1969.

A. Le GENİSSEL: L'Ouvrier d'Industrie en Turquie, Doktora Tezi, Grenoble, 1947.

M. Şehmus GÜZEL: Le Mouvement Ouvrier et les Grèves en Turquie : De L'Empire Ottoman à Nos Jours, Basılmamış Doktora Tezi, Aix-en-Provence, 1975.

: Grev, Grevin Yapısal ve İşlevsel Açından İrdelenmesine Katkı, Bilimsel Yay., Ankara, 1980. Bu çalışmanın iki yeni makaleyle zenginleştirilmiş ikinci baskısı 1993'te Sosyalist Yayınları tarafından sunuldu.

: Türkiye'de İşçi Hareketi (Yazılar-Belgeler), Sosyalist Yayınlar, İstanbul, 1993.

: Türkiye’de İşçi Hareketi, 1908-1984, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1996.

: Türk Usulü “Demokrasi”, Doruk Yayıncılık, Ankara, 1997.

: Abidin Dino İle Söyleşiler; Yazılar: Hayat Ve Sanat, Pêrî Yayınları, İstanbul, 2006.

: İşçi Tarihine Bakmak, TÜSTAV Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul, 2007. İkinci baskısını ekitap.ayorum.com sitesinde ekitap biçiminde hediye olarak sunuyoruz.

: Abidin Dino, 1913-1993, 3 cilt, Kitap Yayınevi, İstanbul, 2008.

: Fahri Petek: Bir Hayat, Üç Can, TÜSTAV, Sarı Defter dizisi 11, İstanbul, 2009.

G. HAUPT, P. DUMONT: Osmanlı İmparatorluğunda Sosyalist Hareketler, Gözlem Yay., İstanbul, 1977.

Ernst E. HİRSCHE: Hâtıralarım. Kayzer Dönemi. Weimar Cumhuriyeti. Atatürk Ülkesi, Banka ve Ticaret Hukuku araştırma Enstitüsü, Ankara, 1985.

Rüçhan IŞIK: Sendika Hakkı Tanınması ve Kanuni Sınırları, AÜHF Yay., Ankara, 1962.

Vartan İHMALYAN : Bir Yaşam Öyküsü, Cem Yayınevi, İstanbul, 1989.

Rasih Nuri İLERİ: TKP Gerçeği ve Bilimsellik, Quo Vadis İbrahim Topçuoğlu, Anadolu Yay., İstanbul, 1976.

Rasih Nuri İLERİ’nin “Derleyen” olarak sunduğu “Kırklı Yıllar” dizisinin şu kitaplarını da mutlaka anmak lazım :

En Büyük Tehlike - Faris Erkman, Niçin Sovyetler Birliğinin Dostuyum? - Suat Derviş, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2002.

: 1944 TKP Davası, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2003.

: 1945 İGB Davası, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2003.

: 1947 TKP Davası, TÜSTAV Yayınları, İstanbul, 2003.

J. JULLIARD (Sunan-derleyen): Clemenceau, Briseur de Grèves, Collection Archives Julliard, Paris, 1965.

Emin KARACA:Eski Tüfeklerin Sonbaharı, genişletilmiş 3. baskı, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2004.

Emin KARAKUŞ : İşte Ankara, Hürriyet Yay., İstanbul, 1977.

Yakup Kadri KARAOSMANOGLU: Ankara, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1964, ilk basısı : Akba Kitabevi, Ankara, 1934.

Yakup Kadri KARAOSMANOGLU: Politikada 45 Yıl, I. bası, Bilgi Yay., Ankara, 1968.

Orhan KEMAL : Eskici Dükkânı, Cem Yay., İstanbul, 1975.

: Grev, 2. basım, Bilgi Yay., Ankara, 1975.

Vehbi KOÇ : Hayat Hikâyem, Apa Ofset Basımevi, İstanbul, 1973.

Yıldırım KOÇ : Türk-İş Tarihinden Portreler, Eski Sendikacılardan Anılar-Gözlemler, Cilt II. Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yayınları, Ankara, 1999. Bu çalışmanın pdf biçimini internet sayesinde bulup okumak mümkün.

Metin KUTAL: Le Syndicalisme Devant La Legislation Turque et Le Mouvement Syndical en Turquie, Doktora Tezi, Grenoble, 1959.

Gülten KUTAL: Türkiye’de İşçi Sendikacılığı (1960-1968), Doktora Tezi, İÜİF Yay., İstanbul, 1977.

Ahmet MAKAL : Ameleden İşçiye, Erken Cumhuriyet Dönemi Emek Tarihi Çalışmaları, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007.

Cemal MIHÇIOĞLU : Yöneticilerin İnsan İlişkileri Alanında Yetiştirilmesi, SBF, 1978-1979 Ders Yılı, Teksir.

Sait Kemal MİMAROĞLU : Türk Hukukunda Toplu İş Sözleşmesi, SBF Yay., Ankara, 1964.

Uğur MUMCU: “40’ların cadı kazanı”, dizi yazı, Cumhuriyet, 11-24 Şubat 1990. Aynı başlıkla 1990’da kitap olarak yayınlandı. Yeni baskıları um.ag tarafından düzenli olarak yapılıyor.

Altan ÖYMEN: Bir Dönem Bir Çocuk, Doğan Kitap, İstanbul, 2002. Birçok baskı yapı o tarihten bu yana.

: Değişim Yılları, Doğan Kitap, İstanbul, 2004. Birçok baskısı bulunuyor.

: Öfkeli Yıllar, Doğan Kitap, İstanbul, 2009. Birçok baskısı bulunuyor.

A. Ali ÖZEKEN: Türkiye Kömür Ekonomisi Tarihi, İÜİF Yay., İstanbul, 1945.

Hüseyin PALA (Derleyen): Türk Sendikacılık Hareketi İçinde TÜMTİS’in 20 Yılı, TÜMTİS Yay., İstanbul, t.y.

Y. ROZALİEV : Türkiye Sanayi Proleteryası, 2. bası, Yar Yay., İstanbul, 1978.

Donald QUATAERT-Erik Jan ZÜRCHER (Derleyenler) : Osmanlı’dan Cumhuriyet Türkiye’sine İşçiler 1939-1950, (Çeviren : Cahide Ekiz), İletişim Yayınları, İstanbul, 1998. Bu ortak yapıtta derleyenlerle birlikte katkı sunanlar şu isimlerdir : Yavuz Selim Karakışla, Sherry Vatter, Feroz Ahmad, Erdal Yavuz, Çağlar Keyder ve bendeniz kulunuz.

Ferit H. SAYMEN: Sistematik Türk İş Hukuku Mevzuatı, 2. bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1953.

: Türk İş Hukuku, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1954.

Kemal Sahir SUNAR : Türk Sendikalar Hukuku, MKE Matbaası, Ankara, 1955.

Oya SENCER : Türkiye’de İşçi Sınıfı, Habora Kitabevi Yay., İstanbul, 1969.

Melda SUR : Toplu İş Sözleşmesi Özerkliği ve Teşmil, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara, 1991.

Kemal SÜLKER - G. LEFRANC: Dünya’da ve Bizde Sendikacılık, Varlık Yay., İstanbul, 1966.

: Dünyada ve Türkiye’de İşçi Sınıfının Doğuşu, Memet Yayınları, İstanbul, t.y, ama 1966’da yayınlanmış olmalı. Kemal Sülker kitabı “Hazırlayan” olarak sunmayı uygun görmüş.

: Lâstik-İş’in 25 Yılı, Murat Matbaacılık, İstanbul, 1974.

: Sendikacılar ve Politika, Hay Yay., İstanbul, 1975.

: 100 Soruda Türkiye’de İşçi Hareketleri, 3. bası, Gerçek Yay., İstanbul, 1976. (1976 a).

: Türkiye’de Grev Hakkı ve Grevler, 1. bası, Gözlem Yay., İstanbul, 1976. (1976 b).

Özel ŞAHİNGİRAY (Derleyen): Celâl Bayar’ın Söylev ve Demeçleri: 1920-1953, Doğu Ltd. Ortaklığı Matbaası, Ankara, 1954. Bu çalışmayı maalesef okuyamadım, ancak çalışmamda bir yerde Ahmet Makal’ın alıntısına gönderme yaparak kullandığım için buraya alıyorum.

Hüseyin Avni ŞANDA : Türkiye’de 54 Yıl Önceki İşçi Hareketleri, Evren Yayınları, İstanbul, 1962. 30 sayfalık şeklen küçük içsel olarak çok büyük ve önemli bir kitap. Her eve lazım.

: 1908 İşçi Hareketleri-Yarı Müstemleke Oluş Tarihi, Gözlem Yay., İstanbul, t.y.

D. ŞİŞMANOV : Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi, Kısa Tarih (1908-1965), Belge Yay., İstanbul, 1978.

Cahit TALAS : La legislation du Travail Industriel en Turquie, Doktora Tezi, Cenevre, 1948.

: Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları, SBF Yay., Ankara, 1953.

: İçtimaî İktisat Dersleri, SBF Yay., Ankara, 1957. (1957 a).

: Sendika Hürriyeti, SBF Yay., Ankara, 1957. (1957 b).

: Türkiye Cumhuriyeti'nde Sosyal Politika Meseleleri (1920-1960), SBF Yay., Ankara, 1960.

: İçtimai İktisat, 2. bası, SBF Yay., Ankara, 1961.

: Sosyal Politika, 3. bası, Sevinç Matbaası, Ankara, 1967.

: Sosyal Ekonomi, İkinci Kitap, 3. bası, ÜSBF Yay., Ankara, 1972.

İlhan TEKELİ-Selim İLKİN : Savaş Sonrası Ortamında 1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı, ODTÜ Yay., Ankara, 1974.

İbrahim TOPÇUOĞLU : Türkiye'de İlk Sendika Sarıkışla'da 1932, Öncü Kitabevi Yay., İstanbul, 1975.

: Neden İki Sosvalist Partisi 1946 T.K.P. Kuruluşu ve Mücadelesinin Tarihi, 1914-1960, 3 Cilt (I. cilt 1976'da, II. 1976'da, III., t.y ama herhalde o da 1976'da yayınlandı.), Topçuoğlu'nun kendi yayını, İstanbul, 1976. TKP'nin Mustafa Suphi'ci kanadından olan İbrahim Topçuoğlu ile 1982 Mayıs ayında birkaç gün boyunca birkaç kez buluşup uzun uzun sohbetler yaptık. Bu kitapları ve diğerlerini bu vesileyle hediye etti. Kendisine her zaman teşekkür boçluyum. Birçok anısı yanında bir de İstanbul'da birlikte yoldaşlık yaptığımız bir gün yokuş aşağı inerken enaz sekiz kez güya çaktırmadan arkasına dönüp « izlenip izlenmediğimiz»den emin olmak için

gösterdiği gayreti anımsıyorum. Belki de bana « takipten kurtulmanın yolları » konusunda uygulamalı bir ders veriyordu. Kimbilir ? Bunu kendisine soramadım. İbrahim Topçuoğlu'nu selam ve şükranla anıyorum.

: Anı I., Savaş Yarası, İstanbul, 1976.

: Anı II, Savaş Yarası, İstanbul, 1978.

: Savaş ve Dostluk, Türk Sovyet İlişkileri, İstanbul, 1979.

Erol TOY : Gözbağı, Ağaoğlu Yay., İstanbul, 1977.

Orhan TUNA : Grev Hakkı İş Mücadelelerinde Yeri ve Ehemmiyeti, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul, 1951.

Orhan TUNA-Metin KUTAL : Grev Hakkı Başlıca Meseleleri ve Memleketimiz Bakımından Tanzimi, İÜİF Yay., İstanbul, 1962.

Mete TUNCAY : Türkiye'de Sol Akımlar (1908-1925), İkinci Basım, Bilgi Yay., Ankara, 1967, 3.Basım, aynı yay., 1978.

: Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931), Yurt Yay., Ankara, 1981.

Hilmi URAN : Hâtıralarım, y.y., Ankara, 1959.

İrfan YALÇIN : Ölümün Ağzı, Ze Yay., İstanbul, 1979.

Fehmi YAZICI : Sendika ve Grev Hürriyeti, Berksoy Basımevi, İstanbul, 1949.

Şeref YILDIZ: 1960'lardan 1990'a Fırtınada Yürüyüş, TÜSTAV, Sarı Defter dizisi 9, İstanbul, 2008.

Ahmet YÜCEKÖK: Türkiye'de Örgütlenmiş Dinin Sosyo-Ekonomik Tabanı (1946-1968), SBF Yayınları, Ankara, 1971. Yazarın doktora

tezi olan bu çalışma, yetkin açıklamaları ve öngörüsüyle dikkatinizi çekecektir mutlaka.

Pierre WALİNE: Les Syndicats Aux Étas-Unis, Leur Force et Leur Originilaté, Librairie Armand Colin, Paris, 1951.

KURUM YAPITLARI

BİT : Série Législative, 1947- EUA 2 (23 Haziran 1947 tarihli Taft-Hartley Yasası)

: Les Problèmes du Travail en Turquie, Geneve, 1950.

CHP Araştırma Bürosu : İçtimaî Meseleler, Millî Eğitim-İşçiler-Sağlık, Yayın No 4, Ankara, 1958.

: 1958'de İnönü, Nutuklar-Mesajlar-Makaleler, Yayın No 6, Ankara, 1959.

: İşçi ve İşveren Meslekî Teşekkülleri Kanunu Projesi-Sendika Hürriyeti, Yayın No 10, Ankara, 1959.

DİE : İstatistik Yıllığı 1965, Ankara, 1966.

: İstatistik Yıllığı 1973, Ankara, 1974.

: Türkiye İstatistik Yıllığı 1977, Ankara, 1977.

DPT : Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP) (1963-1967)

: 1965 Yılı Programı, Ankara, 1964.

: 1977 Yılı Programı, Ankara, 1977.

: 1978 Programı, Ankara, 1978.

SOSYAL-İŞ : Türkiye’de İşçi Sınıfının Ekonomik Demokratik Mücadelesinde Sendikalaşma, Eğitim Notları Dizisi, No 1, Ankara, 1977.

TC Münakalât Vekâleti DDY ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü : DDY’ı Alâkalandıran Kanun ve Nizamnameler Mecmuası, 1. Kitap, 2. Basış, İstanbul, 1940.

YAZILAR/MAKALELER

A. Adnan ADIVAR: “ iş ” meselesi”, Cumhuriyet, 21 Temmuz 1948.

Samet AĞAOĞLU : “İşçi ve işveren sendikaları kanunu”, Kuvvet, 17-21 Mart 1947.

Oktay AKBAL : “14 Mayıs 1950...”, Cumhuriyet, 13 Mayıs 1982.

Baha AKEL : «Tozlu dosyalar arasında», yazı dizisi, “Millî Korunma Kanunu cezaevlerini doldurup taşırdı ama ucuzluğu sağlayamadı” başlıklı 14. yazı, Milliyet, 14 Şubat 1980.

Kâzım ALÖÇ : “Türkiye’de komünizm ve ırkçılık, ifşa ediyorum”, yazı dizisi, Yeni Gazete, 12 Nisan-26 Mayıs 1967. Değişik yazarlar değişik kitaplarında Kâzım Alöç’ü « yarbay rütbesine sahip askeri yargıç», « sorgu hakimi », « Millî Emniyet mensubu » ve benzeri sıfatlarla anıyor. Alöç’ün 1940’larda TKP’li oldukları iddiasıyla tutuklananların işkencelerden geçirilmesinden sonra ve kimi kez işkence safhalarının içinde ve/veya hemen takiben yapılan sorgulamalarına katıldığı biliniyor. Subaydır, TKP tutuklamalarında ordunun eli, gözü ve kulağı rölünü oynuyor. O yıllarda, 1940’dan 1947 sonuna kadar, İstanbul’da ve çevre illerde Sıkıyönetim’in yürürlükte olduğunu anımsayalım. Alöç o günlerde aldığı ve/veya

derlediği belgeleri ve notları birleştirerek 1967’de bu dizi yazısıyla TKP tarihiyle ilgilenenler için ilginç bir kaynak sundu. Alöç verilen ifadelerin özetlerini aktarıyor. Bunların birçoğunda anlatılanlar TKP tarihi açısından epey öğretici unsur taşıyor. Ancak anlattıklarının ve/veya aktardıklarının tümünü hakikat ve hele tek gerçek olarak almamak lazım. Başka kaynaklarla denenerek, kıyaslanarak kullanılabilir nitelikte olduğu ise açıktır. Bu arada son derece ciddi hataları da bulunuyor. Birini anmalı : Alöç TKP’nin veya TKP’lilerin savaş yıllarında « SETA » isimli bir « örgüt » oluşturduğunu ileri sürüyor. Bu isimde ayrı bir örgüt kurulmamıştır. Çünkü Alöç’ün « SETA » diye yazdığının doğrusu « Seka »dır ve TKP dilinde « Seka » TKP Merkez Komitesi anlamına gelmektedir : « Santral Komite ». Hepsi budur. Yeri gelmişken Alöç’ün Yeni Gazete’deki dizi yazısından bir-iki alıntıyla bu meseleye değinelim : « SETA, 1942’de bir, 1943’te iki kez toplanmıştır. 1943 başında, SETA, Reşat Fuat Baraner yönetiminde TKP’nin gizlice, hemen kurulmasını kararlaştırmıştır. 1943 baharındaki bu gizli toplantıda, artık Gizli Komünist Partisi’nin kurulması zamanı geldiği öne sürülüyor ve kısa zamanda parti teşkilâtlandırılması ana maddelerden biri halinde görüşülüyordu. Parti’nin idare mekanizmasının başına R. F. Baraner’in getirilmesi işte bu toplantıda kararlaştırıldı.” Alöç’e göre “ TKP plânları Bulgaristan ve İtalya’da hazırlandı.” Daha sonrası için Alöç şunları ekliyor : “Ağustos 1943’teki SETA toplantısında onaylanan 48 maddelik nizamname ile gizli TKP tam olarak vücut buluyordu. İdaresi, teşkilâtlandırılması için de R. F. Baraner’e hem geniş selâhiyetler, hem de büyük görevler verildi.” Burada SETA « Seka » olarak yani Merkez Komitesi olarak okunulursa gelişmeler biraz daha rahatça anlaşılabilir. Ama « SETA » yani « Seka » varken bizzat « SETA »nın « Gizli Komünist Partisi’nin kurulması zamanı geldiği »nin öne sürülmesi bir parça

garip kaçıyor. Artık o kadar hata da herkes te olur diyelim. Kadı kızın da bile. Malum.

Mehmet ALPDÜNDAR : “Ereğli kömür işçileri ve sendika faaliyetleri”, Sosyal Siyaset Konferansları (bundan böyle SS Konf), 16. Kitap, İstanbul, 1965, s. 135-145.

Cüneyt ARCAYÜREK : “Gençlere masallar... » Güneş, 16 Mayıs 1982.

Ahmet ARDEL : “Zonguldak”, İş Dergisi, Cilt 10, Sayı 38, Nisan 1944.

Osman S. AROLAT : “Sendika gazeteleri dün bugün », Yurt ve Dünya, Mart 1978, Sayı 8, s. 293-302.

Nurettin ARTAM : “Bir geziden notlar : kömürcülüğümüzün peygamberi Uzun Mehmet”, Ulus, 14 Aralık 1945.

F. Rifkı ATAY : “Nizam düşmanlığı yaptırmayız”, Ulus, 7 Mayıs 1944.

: “Dünkü tarihî karar”, Başyazı, Ulus, 24 Şubat 1945.

: “Türkiye’de demokrasinin tekâmülü”, Başyazı, Ulus, 22 Temmuz 1945.

: « Ekonomi işlerimiz hakkında », Ulus, 16 Şubat 1946.

AYDINLIK : Emniyet Genel Müdürlüğü’nün 1944’te hazırladığı İrkçılık ve Turancılık raporu”, yazı dizisi, Aydınlik 3-13 Mayıs 1980.

Turhan AYTUL : “14 Mayıs’tan 14 Mayıs’a”, Milliyet, 14 Mayıs 1978.

: “Bir varmış bir yokmuş, Ruzvelt adıyla bilinen bir postal varmış...”, Milliyet, 21 Mayıs 1978.

: “S. Ağaoğlu ile bir sohbet : günümüzdeki bunalımın tarih içindeki çözümü”, yazı dizisi, Milliyet, 5-9 Kasım. 1978.

: “Türkiye’yi titreten yıllar”, yazı dizisi, Milliyet, I. Bölüm 18 Mart-17 Nisan 1979, II. Bölüm : 22 Nisan-2 Haziran 1979. III. Bölüm : 9 Haziran-22 Temmuz 1979.

: “Türkiye’de gürültülü günler”, yazı dizisi, Milliyet, 16 Eylül-13 Ekim 1979.

Rebi Barkın : « Efganistan’da Türk Hekimleri (VII) », Dirim, Cilt XXI, Sayı 7, Temmuz 1946, s. 302-304.

: « Efganistan’da Türk Hekimleri (VIII) », Dirim, Cilt XXI, Sayı 8, Ağustos 1946, s. 392.

: « Efganistan’da Türk Hekimleri (X) », Dirim, Cilt XXI, Sayı 10, Ekim 1946, s. 333.

Mehmet BARLAS : “Sıfırdan mılyara”, yazı dizisi, Milliyet, 18-30 Aralık 1977.

: “Turan Güneş anlatıyor : politikada çeyrek yüzyıl”, yazı dizisi, Milliyet, 15-29 Ocak 1979.

H. BARTOLİ : “Le mouvement syndical en Turquie”, Cahiers de l’İSEA, No 107, Kasım 1960, s. 45-77.

Faik Ahmet BARUTÇU : “Anıları”, yazı dizisi, Milliyet, 2 Ocak-11 Şubat 1977.

İlhan BAŞGÖZ : “Enver Gökçe ile bir nice yıl”, Yazko Edebiyat, Sayı 18, Nisan 1982, s. 75-84.

Fuat BAYDERE : « İş mevzuatına tesirleri bakımından çalışma meclisleri” SS Konf., 17. Kitap, İstanbul, 1966, s. 212-222.

Hikmet BAYUR : “Sendikalar kanunu müzakeresinin belirttiği zihniyet”, Başyazı, Kuvvet, 23 Şubat 1947.

“Siyasî birsamplar [sanrılar, halüsinasyonlar]”, Ulus, 24 Eylül 1948.
: “İmtihan ve oyun”, Ulus, 21 Ekim 1948.

Cahit BEĞENÇ : “Bursa Merinos Fabrikası”, Ulus, 26 ve 27 Nisan 1949.

A. Refik BEKMAN : “Devlet sanayii için düşünceler”, Ulus, 2 Ekim 1946.

Münir BERİK : “Yüzümüzün akı karaelmas”, yazı dizisi, Ulus, 1 Temmuz 1945’te başlayan dizi, aralıklarla sürüp 10. yazı ile 12 Temmuz da sona eriyor.

: “Cumhuriyetle kıymetlenen bir cevher Garp Linyitleri”, yazı dizisi, Ulus, 21 Kasım 1945’te başlayan dizi, aralıklarla sürüp 12. yazı ile 17 Aralık 1945’te sona eriyor.

Niyazi BERKES : « Ardından », Cumhuriyet, 12 Nisan 1980.

Bülent BÜKTAŞ : « Milli endüstrimizin değerli bir kolu Sümerbank », Ulus, 1 Kasım 1945.

İlhami COŞKUNDENİZ : « Toplulukla iş ihtilafları, hazırlanması ve yürütülmesi meseleleri », SS Konf., 7. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1955, s. 61-83.

CUMHURİYET : « 1914’ten beri hayat 30 misli artmış », Cumhuriyet, 23 Ocak 1948.

CUMHURİYET : “Fena bir rökör yılı mı?”, Cumhuriyet, 17 Mart 1949.

CUMHURİYET : “Marksistlerin tutumu”, Cumhuriyet’teki “Gerçek” sütunundaki üç yıldız imzalı yazı, Cumhuriyet, 24 Ağustos 1973.

CUMHURİYET : « Kara elmasımızı israf etmeyelim », Cumhuriyet, 11 Kasım 1947.

Ahmet ÇEHRELİ : “Türkiye’de demir ve çelik işletmelerinde işçi-işveren münasebetleri”, SS Konf., 17. Kitap, İstanbul, 1966, s. 137-150.

Abidin DAVER : “Aşırı sağcılığa ve aşırı solculuğa karşı”, Cumhuriyet, 20 Mayıs 1948.

Seyfi DEMİRSOY : “Ord. Prof. Dr. G. Kessler”, SS Konf., 15. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1964, s. 25-26.

Toker DERELİ : “Gelişmekte olan ülkelerin işçi hareketlerinde entellektüellerin rolü”, SS Konf., 21. Kitap, İstanbul 1970, s. 155-168.

: “Türk sendikacılığında merkezileşme temayülü ve muhtemel neticeleri”, SS Konf., 17. Kitap, İstanbul, 1966, s. 45-92.

: “İşçi hareketlerinde entellektüeller”, SS Konf., 22 ve 23. kitaplar, İstanbul, 1971, s. 21-44.

Mahmut DİKERDEM : « Bir hariciyecinin anıları : Hariciye çarkı », Milliyet, yazı dizisi, 13-31 Ocak 1980 (I. Bölümün sonu), yazı dizisine yanıtlar ve açıklamalar için bk. Milliyet, 22 Şubat, 16 ve 29 Mart 1960.

Yalçın DOĞAN : “IMF kıskacında Türkiye”, yazı dizisi, Cumhuriyet, 11-25 Mart 1980.

Refik DURBAŞ : « Kemal Sülker’in kendi yetmiş, yazarlığı elli yaşında : Anılar ve belgelerle örülü bir yaşam », Cumhuriyet, 3 Aralık 1988.

Bahadır DÜLGER : “Komünistliği tasfiye için de hususî bir kanun isteriz”, Son Saat, 11 Nisan 1948.

Sadreddin ENVER : “Maden kömürü ve harp”, Ulus, 13 Haziran 1945.

Feridun ERGİN : “Ücret seviyesi üzerinde tesir yaratan âmiller”, Cumhuriyet, 7 Ocak 1948.

Safa Ş. ERKÜN : “Maden arama ve işletme kanunu üzerinde bir deneme”, İş Dergisi, Cilt 10, Sayı 38, Nisan 1944.

: « Kömür Havzamızda mahkûmların çalıştırılması », İş Dergisi, Cilt XI, Sayı 45, 1 Mayıs 1945, s. 22-26.

Bahir ERSOY : “ İşçi gözü ile işçi ve işveren münasebetleri”, SS Konf., 6. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1954, s. 47-56.

: “Türk Sendikacılığının inkişafına mani olan bazı sebepler”, SS Konf., 7. Kitap, İÜİF Yav., İstanbul, 1955, s. 41-50.

: “Sendikaların dahili idaresi”, SS Konf., 13. Kitap, İstanbul, 1962, s. 129-134.

: “Türk sendikacılığında yeni ceryan ve gelişmeler”, SS Konf., 15. Kitap, İstanbul, 1964, s. 41-47.

Ahmet Şükrü ESMER : “İşçi sendikaları”, Tanin, 20 Mayıs 1947.

Şeref ETKER : « Afganistan’da Türk Eczacıları : Ord. Prof. Selahattin Tandal », Osmanlı Bilim Araştırmaları, Cilt XII, Sayı 1, 2010, s. 67-74.

Şevkat EVLİYAGİL : “C.H.P. İş Bulma ve Kurtarma Yurdu”, İş Dergisi, Cilt XII, Sayı 57, 1 Mayıs 1946.

Necdet EVLİYAGİL : “Anadolu’dan notlar”, Cumhuriyet, 17 Kasım 1948.

Bedîî FAİK : “Geldik 1946’ya!..”, Hürriyet, 8 Nisan 1979.

Hüseyin FEHMİ : “Ereğli maden kömürleri havzası”, İş Dergisi, Cilt 10, Sayı 38, Nisan 1944.

M. Faik FENİK : “Çalışma Bakanlığı kurulurken”, Başyazı, Ulus, 9 Haziran 1945.

: « Milli Kalkınma Partisi değil de Kitabı Mukaddes Partisi”, Ulus, 9 Temmuz 1945.

Refik FENMEN : “Zonguldak Yüksek Maadin ve Sanayi Mektebi”, İş Dergisi, Cilt 110, Payı s 38, Nisan 1944.

Z. F. FINDIKOĞLU : “Çocukları kurtarma yurdu”, İş Dergisi, Cilt IX, Sayı 34, Nisan 1943, s. 205-211.

: “Türk içtimâi siyasetinin ilk zaferi,” İş Dergisi, Cilt XII, Sayı 60, 1 Temmuz 1946.

: “Hadiseler-düşünceler : Türkiye’de içtimâi siyaset”, Cumhuriyet, 25 Kasım 1947.

: “İçtimaî politikamızın gelişme şartları”, Cumhuriyet, 15 Şubat 1948.

: « İlmi davranış ve içtimai politika », İş Dergisi, Cilt XIV, Sayı 82, 1 Haziran 1948, s. 114-115.

: « İşçi sigortaları umumi toplantısı », Cumhuriyet, 26 Nisan 1949.

: « Karabük’ün teşekkülü ve bazı demografik ve iktisadî meseleler”, 1960-1961 Ders Yılı Sosyoloji Konferansları, İÜİF Yay., İstanbul, 1962, s. 1-11.

Walter GALENSON : « Az gelişmiş memleketlerde sendikacılık”, SS Konf. , 16. Kitap, İstanbul, 1965, s. 55-68.

Ali GEVGİLİLİ : “Türkiye’de kapitalizmin gelişmesi ve sosyal sınıflar (Tarihsel boyutlar içinde bir yaklaşım deneyi)”, SS Konf., 24. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1971, s. 45-95.

: “CHP’nin gelişimi, yeni gündem”, Milliyet, 24 Mayıs 1979.

Ata GİL [Ali Kazancıgil’in mahlasıdır]: « Du parti unique au multipartisme », Le Monde Diplomatique, Ekim 1973, s. 25.

John GUNTHER-Müzehher VÂ-NÛ : « Savaşta Türkiye », yazı dizisi, Cumhuriyet, 2-8 Ocak 1980.

GÜNEŞ : « Olayların izi ... » sütununda, « 14 Mayıs 1950 ve halkın katılımı », Güneş, 14 Mayıs 1982.

Galip GÜRAN : « Çalışma Bakanlığının kurulması münasebetiyle genel olarak işletmelerde insan emeği düzenlenmesi », Ulus, 28 Haziran 1945.

M. Şehmus GÜZEL : “1936 Fransa’sı, Matignon anlaşması ve sonrası”, T.C. Çalışma Bakanlığı Dergisi, Ocak-Nisan 1979, s. 67-92.

: “Sendika bürokrasisi üzerine,” Süreç, Yıl : 1981/2, Cilt 2, Sayı; 6, s. 32-41. (1981 a).

: “1871 Ameleperver Cemiyeti”, Bilim ve Sanat, Ağustos 1981, Sayı:”8, s. 43-45. (1981 b).

: “İktisat kongreleri ve toplumsal siyaset”, Bilim ve Sanat, Kasım 1981, Sayı 11, s. 29-36. (1981 c)

: “I. İktisat Kongresinde ‘Amele Grubunun İktisat Esasları’ ve sonrası”, Bilim ve Sanat, Aralık 1981, Sayı 12, s. 43-49. (1981 d).

: “1845 Tarihli ‘Polis Nizamı’, sansür, tatil-i mesalih, toplantı, ziham ve cemiyetler”, Süreç, Yıl : 1981/4, Cilt 2, Sayı 8, s. 22-39. (1981 e).

: “İsmet İnönü, sosyal poitika ve grev”, Yapıt, Sayı 10, Nisan 1985, s. 67-86.

: “Sendikal basında ‘Hürbilek’ gazetesi örneği”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 78, Mayıs 1985, s. 47-49.

: “Çalışma Bakanlığı’nın kuruluğu, çalışma hayatında İngiliz etkisi”, Tarih ve Toplum, Sayı 50, Şubat 1988, s. 52-56.

: “Sendikal basında ‘Sendika’ gazetesi örneği”, Tarih ve Toplum, Sayı 60, Aralık 1988, s. 46-50.

: “1946 sonrasında Türkiye’de grev tartışması”, Toplum ve Bilim, Sayı 40, Kış 1988, s. 46-50.

: “Osmanlı İmparatorluğu’nda makina kırıncılığı (1907-1908)”, Cahit Talas’a Armağan, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, Ankara, 1990, s. 285-292.

: “1940’larda işgücünün (işçilerin) özellikleri”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 119, Mayıs 1990, s. 18-22.

: “Sadi İrmak: İlk Çalışma Bakanı”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 138, Aralık 1991, s. 49-56.

: “İkinci Dünya Savaşı’nda işçiler ve sermaye”, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 150, Aralık 1992, s. 31-41.

: "Bilim adamıydı", Yazın (Almanya ve Türkiye’de yayınlanan dergi), Sayı : 81, Mayıs 1998, s. 23-25. (Pertev Naili Boratav'ın aziz anısına hayatını özetlemeye çabalayan bir deneme.)

Serap GÜZEL: “Başlangıcından 1946 yılına dek Türkiye’de işçi sendikacılığı », Süreç, Yıl : 1980/4, Cilt I, Sayı 4, s. 38-51.

A.H. : “Tramvay işçilerinin durumu”, İş Dergisi, Cilt XV, Sayı 94, 1 Haziran 1949, s. 134-135.

Ahmed Halil : “İşçi sigortası toplantıları bugün Ankara’da başlıyor”, Cumhuriyet, 24 Nisan 1947.

: “Memleket mektupları : İş ve işçi merkezi olarak Erzurum’un durumu”, Cumhuriyet, 5 Ağustos 1947.

: “İşçi sigortaları umumi heyeti toplanırken...”, Cumhuriyet, 27 Nisan 1948.

: “İşçi sigortaları umumi toplantısında varılan netice ve verilen kararlar,” Cumhuriyet, 10 Mayıs 1948.

: “Milletlerarası çalışma konferansı münasebetiyle İsviçre’deki sendikalar,gösterdikleri gelişmeler ve bizim sendikalarımız”, Cumhuriyet, 13 Temmuz 1948.

J. A. HALLSWORTH : “La liberte syndicate et les relations professionnelles dans les pays du Proche et du Moyen-Orient », I ve II, RİT, Cilt LXX, No 5 ve No 6, Kasım ve Aralık 1954, s. 391-415 ve s. 570-587. Bu yazıların çevirisi için bk. (çeviren : Muhaddere-M. Taşçioalu), Çalışma Vekâleti Dergisi, Cilt III, Sayı 1, Ocak-Mart 1955, s. 51-80 ve a.g.k. Cilt III, Sayı 2, Nisan-Haziran 1955, s. 11-33.

G. HAUPT : “Le debut du mouvement socialiste en Turquie”, Le Mouvement Social, Kasım-Aralık 1963, No 45.

Paul HAYS : « Sendikalar ve siyasi faaliyetler », SS Konf., 13. Kitap, İstanbul, 1962, s. 1-97.

Julius HIRSCH (Çeviren : Halid İlteber) : « Çocukların ve nenelerin çalışmaları hakkında hıfzısıhha bakımından bazı düşünceler”, İş Dergisi, Cilt IX, Sayı 34, Nisan 1943, s. 161-170.

HÜRRİYET : “Türkiye’de ilk sıkıyönetim 1909’da ilan edilmişti”, Hürriyet, 27 Aralık 1978.

Sadi IRMAK : « İşçi sigortaları kanunu”, Başyazı, Ulus, 29 Haziran 1945.

: “Yeni bir hamle sosyal sigortalara başlarken”, Ulus, 13 Temmuz 1946.

: “Sosyal Politikada yönümüz ve meselelerimiz”, Ulus, 14 Temmuz 1946.

: “İşçi ve devlet”, Ulus, 10 Aralık 1946.

: “Bir kongre dolayısıyla sendikaların yolu”, Ulus, 12 Ocak 1949.

: « Memleketimizde çalışma meseleleri”, SS Konf., 8. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1956, s. 42-45.

Rasih Nuri İLERİ : “ 1946 sendikacılığı”, Vatan, 26 Ocak 1978.

Abdi İPEKÇİ : « Her hafta bir sohbet : Atatürkçülük konusunda Sadi Irmak’la söyleşi », Milliyet, 19 Kasım 1974.

Mehmed KEMAL: “Raftaki demokrasi”, yazı dizisi, Cumhuriyet, 24 Nisan-18 Mayıs 1980.

Gerhard KESSLER: “Tük iş istatistikleri”, İFM, İstanbul, 1943, Sayı 3, s. 236-254.

: (çeviren: Orhan Tuna) “Türkiye’de İş ve İşçi Bulma Teşkilâtı”, İş Dergisi, Cilt VIII, Sayı 32, 1943, s. 243-253.

: (çeviren: Orhan Tuna) “Türkiye’de çocuk sa’yi [emeği]”, İş Dergisi, Cilt IX, Sayı 34, Nisan 1943, s. 69-78.

: “Kendi hayat yolum”, İş Dergisi, Cilt XVII, Sayı 113, 1 Ocak 1951.

Yıldırım KOÇ: “Türk sendikal hareketinde devletin rolü”, Aydınlık, 1 Eylül 2012.

M. Hakan KOÇAK : « Paşabahçe Şişe-Camm'ın ilk yılları : 'Millî Fabrika Rejimi' » pdf olarak internetten edininip okudum.

H. H. KOPDAGEL : "Türk sendikaları", Vatan, 24 Mart 1947.

M. D. KOYULHİSAROĞLU : « Sosyal politikamız etrafında bazı hakikatler », İş Dergisi, Cilt XIV, Sayı 78, 1 Şubat 1948.

: "Türk İktisat Politikası", İş Dergisi, Cilt XVI, Sayı 106, 1 Haziran 1950.

: "Sosyal sivaset meseleleri", İş Dergisi, Cilt XVI, Sayı 108, 1 Ağustos 1950, s. 143-145.

Gazanfer KUNT: "Bir gezinin notları, Bez Fabrikasında İstihsal Bayramı", Ulus, 24 Mayıs 1946.

Şükran KURDAKUL : "Hapisten Bâbıali'ye", dizi yazı, Cumhuriyet, 12-20 Ağustos 1992.

Metin KUTAL : "Sendika Hürriyeti," SS Konf., 13. Kitap, İstanbul, 1962, s. 99-116.

: "En fazla temsil kabiliyetini haiz sendika mefhumu", SS Konf., 16. Kitap, İstanbul, 1965, s. 35-53.

: "Uluslararası çalışma teşkilâtının yaşama faaliyeti ve Türkiye Cumhuriyetinin durumu (1919-1969)", SS Konf., 21. Kitap, İstanbul, 1970, s. 169-197.

F. O. MENTEŞEOĞLU : "Grev hakkı ve hür nizam", Ulus, 15 Haziran 1949.

Bruce H. MILLEN : « Gelişen ülkelerde sendikalar ve siyaset ». SS Konf., 19. Kitap, İstanbul, 1968, s. 1-16.

Nadir NADİ : « Kızım sana mı söylüyorum ? », Başyazı, Cumhuriyet, 31 Ocak 1947.

« İşçi sendikaları ve grev hakkı », Başyazı, Cumhuriyet, 22 Şubat 1947.

: “İki tane Halk Partisi”, Başyazı, Cumhuriyet, 6 Mart 1947.

: “Komünizmle savaşırken”, Başyazı, Cumhuriyet, 14 Aralık 1947.

: « İşçi gündelikleri”, Başyazı, Cumhuriyet, 21 Aralık 1947.

: “İyi olmadı”, Başyazı, Cumhuriyet, 30 Aralık 1947.

: “Ezberlenmiş klişelerle fikir yapmak”, Cumhuriyet, 7 Mart 1948.

“Grev hakkı”, Başyazı, Cumhuriyet, 18 Ağustos 1948.

“Olur şey değil”, yazı dizisi, Cumhuriyet, 22 Eylül-3 Kasım 1980, anı dizisinin yankıları için bk. Cumhuriyet, 4 Kasım 1980.

Doğan NADİ : “Ayrı parti başkanlarının aynı suallere cevapları”, Cumhuriyet, 1 Mayıs 1950.

F. NEUMARK : “Fiyat yükselişi ve ihtikâr”, İş Dergisi, Cilt XI, Sayı 45, 1 Mayıs 1945, s. 2-15

Süphi Nahit OKAY : “Türkiye’de sendika temsilciliği”, SS Konf., (22 ve) 23. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1971, s. 101-111.

Aydoğan ÖNOL : « Komünist Partisi kuranlar dün mahkûm oldular », Vatan 8 Ekim 1954. Habere geniş yer ayrılmıştır : Birinci sayfada sağ üst köşeden ve üç foto ile. Sayfa 5’in tamamı ve sayfa 7’de baştan aşağı iki sütun.

Ömer ÖZCAN : « Türkçülük Tarihinden isimler : Dr. İbrahim Rebiî Barkın », Türk Yurdu, Cilt 23, Sayı 193, Eylül 2003.

: « Tahir Akın Karauğuz », <http://www.turkocagi.or'dan>. Ömer Özcan’ın diğer makalelerine de bakılabilir. Adı geçen sitede Tahir Akın Karauğuz’a ilişkin daha başka bilgiler edinmek te mümkün.

Uzun yıllar boyunca Zonguldak'ta ve çevre kent ve kasabalarında « Türkçü » propaganda yapan, birçok dergi ve kitap yayınlayan Karauğuz'un işçiler ve işçi örgütleriyle ilişkisinin ve genel olarak yaptıklarının incelenmesi önemli ve şaşırtıcı sonuçlar doğurmaya aday gibi.

Seyfettin PINAR : “Zonguldak kömür havzasının işçi iskân politikası”, İş Dergisi, Cilt 10, Sayı 38, Nisan 1944,

R. RAY : “1940'larda Halk Partisi'nin kanadı altında faşist zorbalık”, Yürüyüş, 17 Nisan 1979, s. 10.

B. S. :“Zonguldak'ta gazetecilik ve neşriyat tarihçesi”, İş Dergisi, Cilt 10, Sayı 38, Nisan 1944.

E. SABLİER : “Boom en Turquie”, yazı dizisi, Le Monde, 7-10 Ağustos 1954.

Necmeddin SADAK : “Ne yapmak istiyorlardı”, Akşam, 19 Aralık 1946.

Tevfik SADULLAH : “Millî davalarımız : son maden kazası ve bir ibret dersi”, Cumhuriyet, 2 Kasım 1947.

Peyami SAFA : « Bayram tatilleri”, Tasvir, 12 Ocak 1941.

: “Maaşlara zammın en doğru ölçüsü”, Tasvir, 19 Ocak 1942,

: “Grev hakkı”, Ulus, 22 Ocak 1949.

Mükerrem SAROL : “Bilinmeyen Menderes”, yazı dizisi, Tercüman, 14 Haziran-11 Ağustos 1980.

Ferit H. SAYMEN : : “Türk işçi sendikalarının karakterleri”, İçtimai Siyaset Konferansları, 1. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1948, s. 82-105.

: “Milletlerarası çalışma teşkilâtının teşrii faaliyeti ve Türkiye”, SS Konf., 12. Kitap, İstanbul, 1961, s. 114-131.

: “Anayasa tasarısında sendika hürriyeti”, SS Konf., 13. Kitap, İstanbul, 1962, s. 117-128.

Haldun SEL : “İsviçre mektupları : Züriç’te grev”, Cumhuriyet, 23 Şubat 1950.

SENDİKA : “Sendikalarımız teşkilât sistemi”, Sendika, Yıl 1, 21 Eylül 1946.

İ. Habib SEVÜK : “Büyük inşaat mıntıkasından notlar”, yazı dizisi, Cumhuriyet, 16, 21, 30 Eylül, 6, 22 Ekim, 13 Kasım, 1, 11, 18 ve 25 Aralık 1947.

: “Büyük inşaat mıntıkasından notlar”, yazı dizisi, “kömür havzasının vatan çapındaki ehemmiyeti”, başlıklı 15. yazısı, Ulus, 13 Şubat 1948. Dizi 18. yazıyla 3 Mart 1948’de sona eriyor.

Kemal SÜLKER : “Türkiye’de işçi konfederasyonlarının kuruluş ve görevleri », SS Konf. , 20. Kitap, İstanbul, 1969, s. 65-94.

: « 1946 Sendikaları », Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, Cilt 6, s. 202-204. Kemal Sülker’in bu kaynaktaki diğer makelelerini de ihmal etmemek lazım.

H. Avni (ŞANDA) : “Yeni Cemiyetler Kanunu”, Yeni Adam, Sayı 206, 9 Birinci Kânun (Aralık) 1937, s. 4.

Cahit TALAS : “Kıralar serbest bırakılmalı mıdır?”, Forum, Cilt 2, Sayı 14, 15 Ekim 1954.

: “Mesken davamız”, SBFD, Cilt X, Sayı 1’den ayrı baskı, 14 sayfa, Ankara, 1955.

: “Sosyal politikanın ana meselelerini düşünmek zamanı gelmiştir”, Forum, Cilt 4, Sayı 48, 15 Mart 1956, s. 10-11.

: “Sendika hürriyeti ve bizim Sendikalarımız”, Forum, Cilt VI, no 16, 1 Ekim 1956, s. 9-10.

: “Sendika hürriyeti, bizde ve başka memleketlerde”, Forum, Cilt VI, no 6, 15 Ocak 1957, s. 11-13.

: « Sendikacılık ve toplum”, SBFD, Cilt XXX, Mart-Aralık 1975, no 1-4, s. 1-23.

: “Türkiye’de büyüyen işsizlik ve çözüm yolları...”, Milliyet, 3 Nisan 1979.

Sadun TANJU : Demokrasimizin ilk romantik lideri : Menderes”, yazı dizisi, Cumhuriyet, 18-21 Aralık 1979.

Esat TEKELİ : “Çalışma Bakanlığı teşkilâtı”, Başyazı, Ulus, 20 Haziran 1945.

: “İşçi Sigortaları Kurumu”, Ulus, 10 Temmuz 1945.

T. İ. “Welcome Missouri ! », Ulus, 5 Nisan 1946.

Metin TOKER : “EKİ’de göze batan tezatlar”, Cumhuriyet, 29 Eylül 1947.

: « Türk siyasetine Missouri zırhlısı ile giren ve modern dünyayı yeniden kuran dünya görüşü Truman doktrini 30 yaşında », Hürriyet, 12 Mart 1977.

İsmail TOPKAR : “Türkiye’de sendikalizmin gelişmesi ve iktisadî hayata tesiri”, SS Konf. , 15. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1964, s. 83-88.

Hıfzı TOPUZ : “Parti ve sendika gazetelerinin yokluğu”, Forum, Cilt 3, Sayı 25, 1 Nisan 1955.

: “Sertel’lerin gazetesi neden yıkılmış, yurt dışına neden çıkmışlardı? », Milliyet, 26 Şubat 1977.

Sedat TOYDEMİR : “Türkiye’de iş ihtilâflarının tarihçesi ve bugünkü durumu”, İçtimaî Siyaset Konferansları, 4. Kitap, İÜİF, İstanbul, 1951, s. 45-66.

Orhan TUNA : “İşçi sendikalarının sosyolojik hususiyetleri”, İş Dergisi, Cilt XVI, Sayı 106, 1 Haziran 1950, s. 99-100.

: “Memleketimizde sendikacılık hareketlerinin gelişmesi ve işçilerimizin sendikalaşması meselesi”, SS Konf., 6. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1954, s. 61-68.

: “Sendikacılık ve siyaset”, SS Konf., 7. Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1955, s. 105-121.

: “Memleketimizde sendikaların üzerinde durdukları meseleler”, SS Konf., 8. Kitap, İstanbul, 1956, s. 103-119.

: “Sendikacılığın dünü ve bugünü”, SS Konf., 13. Kitap, İstanbul, 1962, s. 1-14.

: “Les syndicats en Turquie”, RIT, Kasım 1964, s. 467-487.

: “Sosyal siyaset konferanslarının yirminci yılı”, SS Konf., 20. Kitap, İstanbul, 1969, s. 1-7.

: “Türkiye’de sendikacılık ve sendikalarımız”, SS Konf., 20. Kitap, İstanbul, 1969, s. 255-268.

: “Gelişmiş ülkelerde sendikaların günümüzdeki bazı meseleleri”, SS Konf., 21. Kitap, İstanbul, 1970, s. 231-243.

: « İşçi-işveren işbirliği, Türkiye’deki uygulama ve bu konuda mevcut imkânlar”, SS Konf., 22. (ve 23.) Kitap, İÜİF Yay., İstanbul, 1971, s. 89-107.

Mete TUNÇAY : “Solun Suphici tarihi”, Birikim, Sayı 14, Nisan 1976, s. 52-53.

: “Osmanlı Yönetiminin son yıllarında (1909-1912) Selanik’te Yahudi Sosyalizmi”, Toplum ve Bilim, Sayı 3, Aralık 1977, s. 129-142.

Kemal TURAN : “Yeni şartlar içinde”, Ulus, 15 Nisan 1946.

Asım US : “Cumhuriyet Halk Partisi ve sınıf mücadelesi”, Vakıf, 16 Haziran 1945; Ayın Tarihi, Sayı 139, Haziran 1945, s. 91-92.

Serigrafçı Hasan USTA (Derleyen) : “Mürettibini Osmani Cemiyeti ve Bugün Gazetesi”, Yurt ve Dünya, Sayı 10, Temmuz 1978, s. 86-92.

S. UZUNKAYA : “Zonguldak’ta neticeler işçiye bağılı”, Cumhuriyet, 29 Nisan 1950.

Nevzad YALÇINTAŞ : « Sovyet Rusya’da sendikalar ile devlet arasındaki münasebetlerin gelişme devri”, SS Konf., 16. Kitap, İstanbul, 1965, s. 109-124.

Ahmet Emin YALMAN : “Türkiye”de işçi davası, işçi sendikaları mevcut bulunacaksa, hakiki ve samimi olsun, milleti ve dünyayı boşuna aldatmayalım”, Başyazı, Vatan, 18 Eylül 1949.

DİĞER KAYNAKLAR

İnönü ALPAT: Popüler Türkiye Solu-Sözlüğü. Solun Yüzyıllık Öyküsü, ikinci basım, Mayıs Yayınları, İzmir, 2003. Çok sayıda bilgi ve tarih hatası bulunuyor. Eksikleri de var. Dikkatli bir biçimde ve başka kaynaklarla karşılaştırılmalı olarak kullanılmasını tavsiye ederim.

Alper ASLANTAŞ, Baskın BIÇAKÇI: Popüler Siyasi Deyimler Sözlüğü, İletişim, İstanbul, 1995.

www.belgeselfotograf.com

Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim, İstanbul, 1983.

Ferit DEVELİOĞLU: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat, Aydın Kitapevi, Ankara, 1984.

<http://kemalturkler.net>

<http://kentvedemiryolu.com>

Reşad Ekrem KOÇU : İstanbul Ansiklopedisi, I. Cilt, 1946; II. Cilt, 1947, İstanbul Yay., İstanbul.

Şükran KURDAKUL: Şairler ve Yazarlar Sözlüğü, Cem Yayınevi, İstanbul, 1985.

« Ottoman and turkish journals and popalar press » için :

www.lib.uchicago.edu

<http://www.memduhsevketesendal.net>

www.orhanveli.net

Örfi İdare Kanunu, İnkilâp Kitabevi, İstanbul, 1940.

Agâh ÖZGÜÇ: Türk Film Yönetmenleri Sözlüğü, Afa Yayınları, İstanbul, 1994.

Hanifi Öztürk ve Fatmagül Durmuş ile Şinasi Kaya'nın sözlü tarih çalışmaları.

Sosyalist Kültür Ansiklopedisi, May Yay., İstanbul, Cilt 6, 7 ve 8, 1980.

www.tbmm

TBMM Tutanak Dergisi (TD), Cilt 4, 1947 (B : 47, O : I, 20 Şubat 1947) s. 295-324.

: Dönem : VII, Toplantı 3, Cilt 24, 13 Haziran 1946, s. 269.

<http://tiskweb.com>

Ahmet TOPALOĞLU, Hayri BİLECİK, Mustafa TAHRALI, Fahrünissa BİLECİK, Hülya UĞUR: Asırlar Boyu Târihî Seyri İçinde Misalli Büyük Türkçe Sözlük, Kubbealtı Lugatı, Kubbealtı İktisadi İşletmesi, her biri kaldırım taşı büyüklüğünde 3 Cilt, ikinci baskı, İstanbul, 2006.

« Türk sendikacılar » için : tr.wikipedia.org

Türkiye’de Dergiler, Ansiklopediler (1849-1984), Gelişim Yayınları, İstanbul, 1984.

M. ŞEHMUS GÜZEL

**GREV HAKKI TARTIŐILİYOR,
TANINIYOR.**

ekitap.ayorum.com